

**Bekendmakingen door de Heer van Lichtenvoorde
1638-1659¹**

<p>Blad 115-001</p> <p>Kerckenspraecke² om nabuerlijck t' vrechten³ und geen vehe tott andermans schade tho laten gaen.</p> <p>Publicatum⁴ 18. Novembris 1638⁵.</p>	<p>Blad 115-002</p> <p>Wordtt hiermede een iedtweden wel ernstlijck eens vor alle gewarschouwet sijn onderhebbend landtt tho brengen und tho bewaeren in onstraffbaren⁶ vrechtte⁷, voorts kojien⁸, perden, verckens nit tho laeten gaen, hoeden offt drijven tot ijmandtts schaeden. Und dafern⁹ eenige ten contrarie¹⁰ doend van publicatie van dese mochten worden befunden¹¹ sollen t' elcker reijsen¹² aen den Heeren deser Heerlicheit verbeurt hebben dreij goltgulden end dreij molder haveren und daneffens¹³ den angedanen schaden t' vergoeden und die vrechte bij andermahlige straffe evenwel nae behoren tho repariren geholden sijn, warna sick een ieder sall hebben tho reguliren. Actum¹⁴ Lechtenvorde den 17de November 1638.</p> <p>Den 18 novembris hebbe</p>	<p>Kerckensprake om tussen buren af te scheiden en om geen vee te laten lopen tot andermans schade. Bekendgemaakt 18 november 1638</p> <p>Hierbij wordt eenieder voor eens en altijd ernstig gewaarschuwd om het land, bij hem in bezit, onberispelijck af te scheiden en afgescheiden te houden, voorts om koeien, paarden, varkens niet te laten lopen, te hoeden of te drijven tot andermans schade. En in zoverre iemand blijkt in strijd met deze bekendmaking te handelen, dan zal hij iedere keer aan de Heer van deze Heerlijkheid verbeurt hebben drie goudgulden en drie molder haver. En hij zal de veroorzaakte schade moeten vergoeden en, op straffe van nogmaals een boete, de afscheiding repareren. En een ieder zal zich hierna hebben te richten.</p> <p>Actum (gedaan) te Lichtenvoorde, de 17^e november 1638</p> <p>De 18^e november heb ik dit bekendgemaakt, door mij, Johan Tolner.</p>
---	---	---

¹ te vinden op: <https://www.flickr.com/photos/159079364@N04/albums/72157685815458031>

² kerckenspraecke = bekendmaking, doorgaans na afloop van de kerkdienst op zondag.

³ nabuerlijck te vrechten = een afscheiding ten opzichte van naburige grond te hebben en te onderhouden.

⁴ publicatum = gepubliceerd, bekend gemaakt

⁵ volgens de in Gelderland tot juli 1700 gangbare Juliaanse kalender was 18 november 1638 een zondag.

⁶ onstraffbare = onberispelijck

⁷ afscheiding; afzetting;

⁸ kojien =koeien

⁹ dafern = in zoverre; indien

¹⁰ ter contrarie = in strijd met

¹¹ ten contrarie doende van publicatie van dese mochten worden befunden = betrapt mocht worden te handelen in strijd met deze bekendmaking

¹² t' elcker reijse = elke keer

¹³ daneffens = tevens, bovendien

¹⁴ actum: gedaan.

	ick dijt [..]gekundijghet Bij mij Johan Tolner ¹⁵	
Blad 115-003	Blad 115-004	Kerkenspraak om voorzichtig te zijn met vuur en licht. Bekendgemaakt de 25^e november 1638
<p>Kerckenspraken om vuur [und] lucht¹⁶ tho bewaeren¹⁷</p> <p>Publicatum 25de Novembris 1638</p> <p>Den 2425 november hebbe ick dijt gheku¹⁸ Bij rnij Johan Tolner.</p>	<p>Also bij experientie groten onordnungen¹⁹ wegen²⁰ heertsteden, eesten²¹ und ofens sick befinden²² ock mede dat vuer und lucht²³ bij avent und ontijden nriissbrueckt und in geen behorliken acht genohmen werden, waruth²⁴ dan lichtelijck allerleij onheill und uijterste verderff van Ingesetenen solden konnen ontstaen. Also werden mitts desen wel ernstlijck gewarschouwet alle inwohnern nun vortan bij den avent in eesten offte ofens nit tho stoecken²⁵ noch bij vuer oder lucht in einigerleij manieren tho vlassen²⁶, ock op heertsteden, ^{eesten und ofens} sodanige opsicht tho hebben²⁷ und dieselve also versorgen damit rnen dienangaende geen perickel²⁸ tho besorgen; bij aldien²⁹ averst nae publicatie deses ijmants ter contrarie³⁰ befonden worden sall den Heer deser Heerlicheijt in een poen³¹ van 25 goltgulden van gewichte und 25 rnolder haveren verfallen sijn, warna sick een ieder om allen onheill und</p>	<p>Uit ervaring blijkt dat zich grote misstanden voordoen met betrekking tot haardsteden, droogovens en ovens en dat ook vuur en licht 's avonds en bij ontijden niet goed wordt gebruikt en er niet naar behoren op wordt gelet, waardoor gemakkelijk allerlei onheil en de grootst mogelijk rampspoed zou kunnen ontstaan voor de ingezetenen. Daarom worden hierbij alle inwoners dringend gewaarschuwd voortaan bij avond in droogovens of ovens niet te stoken, noch om bij vuur of licht op enige wijze vlas te bewerken³². En ook om op haardsteden, droogovens en ovens zodanig toezicht te houden en deze zodanig te verzorgen dat men daardoor geen gevaar veroorzaakt. En als na bekendmaking hiervan iemand blijkt in overtreding te zijn, zal hij aan de Heer van deze Heerlijkheid een boete van 25 goudguldens en 25 molder haver verbeuren, waarnaar zich ieder kan richten om alle onheil en schade te vermijden. Ondertekend te Lichtenvoorde, de 24^e november 1638.</p> <p>De 24^e november heb ik dit bekendgemaakt, door mij</p>

¹⁵ Johan Tolner, schoolmeester of "schooldienaar" en koster te Lichtenvoorde

¹⁶ lucht = (kaars)licht

¹⁷ bewaeren = de nodige zorg in acht te nemen?

¹⁸ het woord "ghekundijghet" is niet afgemaakt en eindigt bij een vouw in het papier

¹⁹ onordnungen = misstanden

²⁰ wegen = met betrekking tot

²¹ eest = soort droogoven.

²² bij experientie sick befinden = door ervaring bevonden worden

²³ lucht = kaars(licht)

²⁴ waruth = waaruit; waardoor

²⁵ stoecken = stoken

²⁶ vlas was erg brandbaar; vlas bewerken bij vuur of bij kaarslicht werd daarom verboden;

²⁷ opsicht to hebben = toezicht te houden

²⁸ perikel = gevaar

²⁹ bij aldien = ingeval

³⁰ ter contrarie = (handelen) in strijd met

³¹ poene=(geld)boete

³² Vlas was erg brandbaar

	schaden t'vermijden kan reguliren. Signatum Lechtenvorde den 24 ^{de} Novembris 1638	Johan Tolner.
<p>Blad 115-005</p> <p>[Den 7^a.] februarij [1640 hebbe ijck] dijt gh[epublisirt] Jo[han Tol]ner</p> <p>Verbott om geen Vastelavants gelagen tho setten</p> <p>Publicatum 7de Februarij 1640³³</p> <p>Verbott wegen des Vastelavants Anno 1640</p> <p>Blad 115-007</p> <p>[bevat een foto van het lakzegel van graaf Georg Ernst]</p>	<p>Blad 115-006</p> <p>Georg Ernst Graff tot Lijmborg ende Bronckhorst, heer tot Stijrumb, Wijsch, Borkelohe ende Lichtenforde, Erffbanerheer des Vorstendombs Gelre ende Graffschap Zutphen</p> <p>Wij interdiciren ende verbieden mits desen allen ende iederen unsern underdaenen unser heerlicheijt Lichtenforde, vastelavants gelahgen ofte andere irregeleerde³⁴ bijeenkombsten toe holden, gansen toe trecken³⁵, het krensen toe rijden³⁶ ofte andere diergelicke insolentien³⁷ toe plegen, bij poene van³⁸ arbitralijck gestraft te worden, ende daer mee hier van niemants ignorantie³⁹ moge pretendiren⁴⁰, befehlen hiermede unseren fiscaell⁴¹, dese ter gewontlicken plaetsen te doen publiciren. In Urkund unser handts onderschrijft, ende upged[ruck-]ten Graffl.⁴² pijschaft⁴³. gegeven up unser Huijse Wijsch⁴⁴ den 7de feb. A^o 1640</p> <p>(w.g.) Georg Ernst graff zu Lijmbg</p>	<p>Verbod op het houden van vastelavondsgelagen Bekendgemaakt 7^e februari Anno 1640</p> <p>Georg Ernst graaf van Limburg en Bronckhorst, Heer van Stirum, Wisch, Borculo en Lichtenvoorde, Erffbanerheer van het Vorstendom Gelre en de Graafschap Zutphen,</p> <p>Wij ontzeggen en verbieden bij deze alle en ieder van onze onderdanen in onze Heerlijkheid Lichtenvoorde, vastelavondsgelagen of andere stompzinnige bijeenkomsten te houden, gansen te trekken, kransen te rijden of andere soortgelijke onbeschaamdheden te plegen, op straffe naar goedvinden te bepalen. En opdat niemand een beroep kan doen op onbekendheid hiermee, bevelen wij hierbij aan onze fiscaal om dit op de gebruikelijke plaats bekend te maken. Bevestigd met onze handtekening en met afdruk van ons grafelijk zegel.</p> <p>Gegeven op ons Huis Wisch⁴⁵ op 7 februari Anno 1640. (w.g.) Georg Ernst Graaf van Limburg</p> <p>Op 7 februari 1640 heb ik dit bekendgemaakt, Johan Tolner</p>

³³ deze datum, 7 februari 1640, viel niet op zondag maar op dinsdag. Johan Tolner vergist zich hier dan wel heeft hij zich gehaast om nog op dezelfde dag dat de graaf zijn bevel ondertekende, het bevel bekend te maken.

³⁴ irre geleerde = stompzinnige, dwaze

³⁵ gans trekken = in galop te paard proberen het hoofd van een dode gans van de rom af te trekken

³⁶ kransrijden = te paard in galop met een stok in een hangende, gevlochten krans steken tot dat deze er af viel

³⁷ insolentien = onbeschaamdheden

³⁸ bij poene van = op straffe van

³⁹ ignorantie = onwetendheid

⁴⁰ pretendiren = voorwenden

⁴¹ juridisch ambtsdrager

⁴² Graffl. = gravelijke

⁴³ pijschaft = zegel, lakstempel

⁴⁴ kasteel Wisch te Terborg

⁴⁵ Georg-Ernst was als heer van Wisch eigenaar van huis Wisch in Terborg.

<p>Blad 115-008</p> <p>Interdictie⁴⁶ om geen vastelaventsgelagen tho holden, Anno 1639 gepublicirt den 24de februarij</p>	<p>Blad 115-009</p> <p>Georgh Ernst Graff tot Lijmborch ende Bronckhorst etc. Heer tot Stijrumb, Wijsch, Borckelohe ende Lichtenvorde, Erffbanerheer des Vorstendoms Gelre ende Graffschap Zutphen</p> <p>Wij interdiciren⁴⁷ ende verbieden allen ende ieden underdaenen unser heerlicheijt Lichtenvorde, eenighe vastelaventsgelahgen toe holden, gansen toe trecken⁴⁸ offte andere dergelicken insolentien⁴⁹ toe gebruicken bij poene van arbitraijck⁵⁰ sonder eenighe conniventie⁵¹ gestrafft te worden ende daermet hiervan niemants ignorantie⁵² mach pretendiren⁵³ befehlen dese ter gebeurlicken⁵⁴ plaetzen toe publiciren⁵⁵ ende toe affigiren⁵⁶. Gegeven up unsern Huijs Wijsch⁵⁷, den 23 feb. 1639, Urkuntt unse handt ende grafliche pijschaft⁵⁸.</p> <p>(w.g) Georg Ernst Graff.</p>	<p>Verbod om vastelavondsgelagen te houden⁵⁹, anno 1639 gepubliceerd de 24^e februari.</p> <p>Georg Ernst graaf van Limburg en Bronckhorst etc., Heer van Stirum, Wisch, Borculo en Lichtenvoorde, Erfbannerheer van het Vorstendom Gelre en de Graafschap Zutphen.</p> <p>Wij ontzeggen en verbieden allen en ieder van onze onderdanen van onze Heerlijkheid Lichtenvoorde, enige vastelavondsgelagen te houden, ganzen te trekken of andere dergelijke onbeschaamdheden te plegen op straffe, naar goedvinden en zonder enige mildheid te bepalen. En opdat niemand er beroep op kan doen hiervan onwetend te zijn, bevelen wij dat dit op de gebruikelijke plaats wordt bekendgemaakt en aangeplakt. Gegeven op ons Huis Wisch, op 23 februari 1639, bevestigd met onze eigen hand en grafelijk zegel.</p> <p>(w.g.) Georg Ernst graaf.</p> <p>Op 24 februari heb ik dit bekendgemaakt, door mij Johan Tolner, schoolmeester en koster te Lichtenvoorde.</p>

⁴⁶ interdictie = verbod

⁴⁷ interdiciren = verbieden

⁴⁸ ganstrekken = volksvermaak waarbij in galop te paard rijdend van een dode gans de kop moest worden afgetrokken

⁴⁹ insolentien = onbeschaamdheden, onbetamelijkheden

⁵⁰ arbitraijck = nader te bepalen

⁵¹ conniventie = toegevendheid; mildheid

⁵² ignorantie = onwetendheid

⁵³ pretendiren = beroep doen op

⁵⁴ gebeurlicken = gebruikelijke, passende

⁵⁵ publiciren = bekend maken

⁵⁶ affigiren = aanplakken

⁵⁷ Huijs Wijsch = Huis Wisch in Terborg

⁵⁸ pijschaft = lakstempel (dit was echter niet aangebracht, vandaar waarschijnlijk de doorhaling)

⁵⁹ Lichtenvoorde was een katholieke enclave en vastelavond was een katholieke traditie. Het is begrijpelijk is dat de overheid in een land waarin het calvinisme staatsgodsdienst was, bezwaar had tegen het voortbestaan van deze frivole traditie en dat zij daartegen wenste op te treden.

	Den 24 februarii hebben ijck dijt ghekundijghet. Bij mij Johan Tolner, scholmeijster unt koster tot Lichtenforde	
Blad 115-010 Mandement dat een ieden sijn vehe holde van dess Herren landt Publicatum 17. Majj 1640	Blad 115-011 Deses Amnts Ingesetenen worden ten overfloet vermaent dat een ieder sijn vehe van und uth dess Heren landt und busch holde, und dafern iemandts ten contrarie doende befunden worde ⁶⁰ , sall aen den Heer daerover verbeurt hebben twee goltgulden und twee molder haveren, warna sick een leder om sijnen schaden t' Vermijden sal hebben tho reguliren. Signatum Lechtenvorde 17 ^{de} Majj 1640 Uth expressen last van Sijnen Gnaden ⁶¹ H. Baurman [Rigter1640] Den 17 Meij ijss dijt ghepuplijsirt bij mij Johan Tolner	Bevel dat eenieder sijn vee houdt van het land van de heer. Bekendgemaakt, 17 mei 1640 De ingezetenen van dit Ambt worden ten overvloede vermaand dat eenieder sijn vee van en uit het land en bos van de Heer houdt. En als geconstateerd wordt dat iemand in strijd hiermee handelt, zal hij aan de Heer verbeurt hebben twee goudgulden en twee molder haver, waarnaar eenieder zich zal hebben te richten om zijn schade te vermijden. Ondertekend te Lichtenvoorde, 17 mei 1640 Op uitdrukkelijk bevel van zijn genade H. Baurman Richter 1640 Op 17 mei is dit bekendgemaakt door mij Johan Tolner
Blad 115-012 Herren drost Boecops ⁶² missive rakende ⁶³ hett papegaj schieten ⁶⁴ Traditum ⁶⁵ 24 ^{de} Majj 1640 Erenvester ⁶⁶ , welgelehrter ⁶⁷	Blad 115-013	Bericht van de heer drost Boecop⁸² betreffende het papegaai schieten. Traditum (overhandigd) 24 mei 1640. Aan de weledele, welgeleerde Henricus Burman, Richter te Lichtenvoorde, mijn innig goede vriend. Lichtenvoorde

⁶⁰ und deserren iemandts ten contrarie doenden befunden worde = en als iemand wordt betrap in strijd hiermee te handelen

⁶¹ Zijne Genade = oude aanspreek- en aanschrijftitel van een graaf; bedoeld is de graaf van Limburg-Stirum.

⁶² Johan Boecop was drost van de heerlijkheid Wisch, waar de graaf in Terborg resideerde op kasteel Wisch.

⁶³ rakende = betreffende

⁶⁴ papegaj schieten = schieten op een houten vogel op een hoge paal

⁶⁵ traditum = overhandigd

⁶⁶ erenvester = geachte

⁶⁷ welgelehrter: Baurman was doctor in de rechtsgeleerdheid

<p>Henrico⁶⁸ Burman, Richter en te Lichtevoorde, mienen ijnigstijen guden frend</p> <p>Lichtevoorde</p>	<p>Erenvester, welgelehrter</p> <p>Alsoe sijn g(rafelijke) genade tot het papegaai-schieten niet wil verstaen, kunnen uE⁶⁹ dat selvighe⁷⁰ ex mandato⁷¹ bi ehne sekere amende⁷² thuen inhibiren⁷³. Ahngahnde de bewuste kondtschappen⁷⁴ ben⁷⁵ diesellveghe desen dach van Dötinchum⁷⁶ verwachtende en sall sij uE mit die eerste gelegenheit aversenden⁷⁷. en underdessen verblijvend</p> <p>uE freundwillig J. Boecop</p> <p>dese recommandatie⁷⁸ hebbe ick ter gebuerleeken plaetze⁷⁹ vernist⁸⁰.</p> <p>Borg⁸¹ 23 majj 1640</p>	<p>Weledele welgeleerde, Aangezien sijn grafelijke genade het papegaai schieten niet wil dulden, kunt u dat ex mandato⁸³ met een bepaalde boete verbieden⁸⁴. Betreffende de bewuste berichten, ik ben daarvan in afwachting vandaag vanuit Doetinchem en ik zal deze aan u edele bij eerste gelegenheid toezenden. Intussen verblijf ik uw dienstwillige vriend, J. Boecop</p> <p>Deze aanbeveling heb ik op de gebruikelijke plaats voorzien van mijn zegel.</p> <p>Terborg, 23 mei 1640</p>
<p>Blad 115-014</p> <p>[.....] mejj 164[.] Publicatum 29de majj 1640</p> <p>Publicatum om dat een ieder</p>	<p>Blad 115-015</p> <p>Also dagelijks befunden⁸⁵ wordt, dat een ieder sijn varcken opsetelijck und sunder enigen opsichtt sowel bij dage als nachte binnen und buijten⁸⁶ tot</p>	<p>Bekendmaking dat ieder zorgt dat zijn varkens geen schade veroorzaken. Bekendgemaakt 29 mei 1640.</p> <p>Omdat dagelijks wordt geconstateerd dat een ieder sijn varken opzettelijk en zonder toezicht, zowel overdag als 's nachts, binnen en buiten⁹³ laat lopen met aanzienlijke</p>

⁸² Johan Boecop was de drost van Wisch

⁶⁸ Henrico Burman = aan Henricus Burman (latijn)

⁶⁹ uE= U Edele

⁷⁰ dat selvighe = te weten: het papegaai schieten

⁷¹ ex mandato = in opdracht (namens de graaf)

⁷² amende = boete

⁷³ thuen inhibiren = doen verbieden

⁷⁴ kondtschappen = berichten

⁷⁵ ben diesellveghe desen dach verwachtende = ik verwacht die (berichten) nog vandaag

⁷⁶ Dötinchum = Doetinchem

⁷⁷ aversenden = toezenden

⁷⁸ recommandatie = aanbeveling

⁷⁹ ter gebuerleeken plaetze = op de gebruikelijke plaats

⁸⁰ met een lakstempel verzegeld (op het document is een vlek zichtbaar, afkomstig van een laskstempel)

⁸¹ Borg = Terborg

⁸³ ex mandato; namens de graaf en in zijn opdracht

⁸⁴ Het papegaai schieten (vogelschieten) was een traditie in de Lichtenvoorde en de buurtschappen. Uit de archieven blijkt dat het verbod nog wel eens werd overtreden en dat overtreders daadwerkelijk werden vervolgd en beboet.

⁸⁵ befunden = geconstateerd

<p>sijn varckenss buijten schade hold</p>	<p>merckelijken⁸⁷ der gemeints schade⁸⁸ laeten lopen, om dan denselven⁸⁹ nae behoren vor tho kommen⁹⁰ werden alle Ingesetenen mits desen vermaent haeren varcken entweder⁹¹ bij hues tho holden, oder nha behoren tho doen hoeden. Und infall ijmands⁹² eenigen ten contrarie bevonden worde⁹², sall nicht allein den eigenar gehalten sijn den schaden so bij dage oder nacht door die varckens aen straten, gewass oder landen mochte gedaen sijn vollenkomentlijck te vergueden, maer ock den Heer daneffens verfallen sijn in een poene van twee goltgulden und een molder Haveren, Warna sick een ieder om deselve te vermijden eens vor all hatt tho reguliren. Signatum Lechtenvoorde 29de Majij 1640</p> <p>Henr. Baurman, Richter, 1640</p>	<p>schade voor de gemeenschap en om dit nu naar behoren te voorkomen, worden alle ingezetenen bij deze vermaand hun varken hetzij bij huis te houden of naar behoren te laten hoeden. Als geconstateerd wordt dat iemand in overtreiding is, zal niet alleen de eigenaar gehouden zijn de schade bij dag of bij nacht, die door die varkens aan straten, gewas of landerijen mocht zijn veroorzaakt, volledig te vergoeden, maar hij zal tevens aan de Heer een boete van twee goudgulden en een molder haver verbeuren. Waar naar zich een ieder, om dit te voorkomen, eens en voor altijd heeft te richten.</p> <p>Ondertekend te Lichtenvoorde, 29 mei 1640.</p> <p>Henr. Baurman, Richter, 1640. 29 mei 1640</p>
---	--	--

⁸⁶ binnen en buijten = waarschijnlijk binnen en buiten de stad (de bebouwde kom)

⁸⁷ binnen en buiten de stad

⁸⁷ aanzienlijke

⁸⁸ der gemeints schade = tot schade van de gemeenschap

⁸⁹ denselven = deze toestand

⁹⁰ vor te kommen = te voorkomen

⁹¹ entweder... oder = hetzij ... dan wel

⁹² Und infall ijmands enigen ten contrarie bevonden worde = en ingeval iemand wordt betrappt hiermee in strijd te handelen

<p>Blad 115-016</p> <p>Verbott wegen affueren⁹⁴ des torffs Publicatum 12de julij 1640</p> <p>Den 12 julij 1640 hebbe Ick dijt ghepuplijsirt Johan Tolner</p>	<p>Blad 115-017</p> <p>Uth special bevelh van Sijn Graaffl. gnade⁹⁵ worden alle deses Ambtts⁹⁶ Ingesetenen wel ernstlijck gewaarschouwet buiten vor- gaende besichtigungh genen torff van die venen tho doen affueren, noch ock ahn anderen genen torff op die venen buiten verkregen consent tho verkoepen⁹⁷. Und dafern⁹⁸ ijmandts ter contrarie doende befunden worde⁹⁹ sall nicht allein den torff verbeurt maer ock mede in ^{ene} poene ¹⁰⁰ tot dess Heeren guetfinden¹⁰¹ verfallen sijn, warna sick een ieden om sijnen schaden tho vermijden sall hebben tho reguliren. Signatum Lichtenvorde 4de Julij 1640</p> <p>Opt last van Sijn Graaffl. gnaden¹⁰² H. Baurman Richter, 1640</p>	<p>Verbod tot het afvoeren van turf. Bekendgemaakt de 12^e juli 1640.</p> <p>Op bijzonder bevel van zijne grafelijke genade worden alle ingezetenen van dit Ambt ernstig gewaarschuwd om zon- der voorafgaende inspectie geen turf van de venen te laten afvoeren, noch ook aan anderen op de venen turf te ver- kopen zonder daarvoor vergunning te hebben gekregen. En als iemand wordt betrap hiermee in strijd te handelen, zal hij niet alleen de turf maar ook een boete, naar goed- vinden van de Heer, verbeuren. Waarnaar zich een ieder zal moeten richten, om geen schade te lijden. Ondertekend te Lichtenvorde op 4 juli 1640.</p> <p>Op last van zijne grafelijke genade, H. Baurman, richter, 1640</p> <p>Op 12 juli 1640 heb ik dit bekend gemaakt, Johan Tolner.</p>
<p>Blad 115-018</p> <p>Publicatum 2de Augusti 1640</p> <p>Den 2 Augustij 1640 hebbe ijck dijt ghepuplijsirt bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 115-019</p> <p>Also bij diverse kerckenspraecken alle Ingeseten [soo] well binnen als buiten¹⁰³ wel ernstlijcken sijn vermaent haeren vaercken entweden¹⁰⁴ bij huijss tho holden, oder nha behoren tho doen hoeden, dat ock nijmants sijn beesten op den Heeren Eschen off buschen, onder wat praetext¹⁰⁵ dattet geschieden mochte</p>	<p>Verbod betreffende varkens en beesten. Bekendgemaakt 2^e augustus 1640</p> <p>Dat door diverse kerckenspraken alle ingezetenen, zowel binnen als buiten, dringend vermaand sijn hun varken hetzij bij huis te houden dan wel naar behoren te laten hoeden en ook dat niemand sijn (koe)beesten op de essen of in de bossen zou laten komen, onder welk voorwendsel dat dit dan ook maar mocht geschieden.</p>

⁹⁴ affueren = afvoeren

⁹⁵ Zijne Genade = oude aanspreek- en aanschrijftitel van een graaf; bedoeld is de graaf van Limburg-Stirum.

⁹⁶ deses Ambtts = van het Ambt Lichtenvorde

⁹⁷ zodat aan de toezichhouders bekend was dat een vreemdeling gerechtigd was om turf af te voeren uit het veen

⁹⁸ dafern = in zoverre

⁹⁹ ter contrarie doende befunden worde = betrap wordt hiermee in strijd te handelen

¹⁰⁰ poen = boete, straf

¹⁰¹ tot dess Heeren guetfinden = ter beoordeling van de Heer (van de graaf)

¹⁰² Zijne Genade = oude aanspreek- en aanschrijftitel van een graaf; bedoeld is de graaf van Limburg-Stirum.

¹⁰³ soo well binnen als buiten = in en buiten de stad (Lichtenvorde)?

¹⁰⁴ entweden oden = hetzij ... dan wel

¹⁰⁵ onder wat praetext = met welk voorwendsel ook maar

<p>Verbott wegen varcken und beesten</p>	<p>solde laeten khommen, Und dan^{overst} sodanigen vermanungen bij deses Ambtts Ingesetenen nicht der geburen¹⁰⁶ werden naagekomen, om den hernacher¹⁰⁷ mitt onwettenheit als anders sick nicht tho kunnen entschuldigen, werden voer den lateste reijse¹⁰⁸ so binnen als buijten^{hiermede} gewarschouwet sich nha die vogaanden bevelen tho reguliren bij onstentnisse dat sij t'elx¹⁰⁹ in die poene daarop gesteldt sollen verfallen und daneffens¹¹⁰ wijder alle kosten und schaden t' vergoeden gehalten sijn, warna sick een ieder sall hebben tho richten. Signatum ^a Augusti¹¹¹ A^o 1640</p> <p>Henr. Baurman Richter 1640</p>	<p>Maar deze vermaningen worden door de ingezetenen van dit Ambt niet naar behoren nagekomen, om zich vervolgens wegens onwetendheid of anderszins te verontschuldigen. Daarom worden allen, zowel binnen als buiten, voor de laatste keer hierbij gewaarschuwd dat zij zich naar die voorgaande bevelen richten en dat zij, telkens als zij in gebreke zijn, de boete die daarvoor is vastgesteld zullen verbeuren en tevens gehouden zijn om alle kosten en schade te vergoeden. Waarnaar een ieder zich kan richten.</p> <p>Ondertekend, 9 augustus anno 1640.</p> <p>Henr. Baurman, richter 1640.</p> <p>Op 2 augustus 1640 heb ik dit bekendgemaakt, door mij, Johan Tolner.</p>
<p>Blad 115-020</p> <p>Mandement¹¹² om deses Herlichheits gemeinen¹¹³ wegen tho repariren</p> <p>Publicatum 9de Augusti 1640</p> <p>Den 9 Augustij 1640 hebbe ijck dijt gepuylsirt bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 115-021</p> <p>Deses Ambtts Ingesetenen worden mitt deser wel ernstlijcken vermaent binnen den tijt van een maant a dato¹¹⁴ deses, die kerck- und gemeinen wegen¹¹⁵ deser Heerlicheit dergesteldt tho maecken und wederum tho repariren, damitt dieselven sonder eenigen opspraecken¹¹⁶ konnen worden gebrueckt. Sollen andersins die ongehorsamen tott dess Heeren discretie¹¹⁷ ihres ongehorsams halve¹¹⁸ gestrafft</p>	<p>Bevel om de gemene (openbare) wegen van deze Heerlijkheid te repareren. Bekendgemaakt 9 augustus 1640.</p> <p>De ingezetenen van dit Ambt worden hierbij ernstig vermaand binnen de tijd van een maand vanaf vandaag, de kerkenwegen en gemene wegen van deze Heerlijkheid te maken en wederom te repareren, opdat die weer zonder enige klachten kunnen worden gebruikt. Zullen echter de nalatigen ter beoordeling van de Heer gestraft worden wegens hun ongehoorzaamheid, waarnaar zich een ieder kan richten om nadeel voor hem te vermijden.</p>

¹⁰⁶ zoals het behoort ("gebührend")

¹⁰⁷ hernacher = hierna, achteraf ("nachher")

¹⁰⁸ voer den latesten reijse = voor de laatste keer

¹⁰⁹ t'elx = telkens

¹¹⁰ daneffens = tevens

¹¹¹ Ondertekend hetzij op 1 ("prima") dan wel 2 ("secunda") augustus, nu Tolner het op 2 augustus dit bekend heeft gemaakt

¹¹² mandement = bevelschrift

¹¹³ gemeinen wegen = gemeenschappelijke / openbare wegen

¹¹⁴ a dato (deses) = vanaf (deze) datum = na heden

¹¹⁵ kerck und gemeinen wegen = kerkewegen en gemeenschappelijke wegen

¹¹⁶ sonder opspraecken = zonder klachten

¹¹⁷ discretie = beoordeling

	<p>worden, wana sick een ieden om sijnen schade t' Vermijden kan reguliren. Signatum Lechtenvoorde 9 Augusti 1640</p> <p>Henr. Baurman Richter 1640</p>	<p>Ondertekend te Lichtenvoorde, 9 augustus 1640.</p> <p>Henr. Baurman, richter 1640. 9 augustus 1640 heb ik dit bekendgemaakt, door mij, Johan Tolner.</p>
<p>Blad 115-022</p> <p>Pastoren versoek¹¹⁹ om het schatten¹²⁰ van bruedigamb und bruedt tho doen verbieden 12 Aug. 1640</p>	<p>Blad 115-023</p> <p>S.L.¹²¹ Optime Dr. Henrice Buermane¹²², hehden voor Tersien¹²³ bij wel goede luiden is bij mij geklaegt over het impudent¹²⁴ schatten van bruidegoms ende bruiden; het welken hij in loco¹²⁵ wordt geplegt, tot schade der jong luiden; etc. Ende nahdien dese schatterie¹²⁶ der lichtverdig luiden is teges alle ehr, bi Grafe mit desen mijn versoek uE¹²⁷ wilden darin vorsihn ende publice laeten sulche schatterien verbijden¹²⁸, Tweivele¹²⁹ nijt uE sall hierin de handt bijden¹³⁰ dat also desen inconvenienten¹³¹ moch afgeholpen worden. Vale.¹³² Deus opt. max. vestram praestantiam pristina restituat valetudine¹³³</p> <p>12 augusti 1640 B. Guthberleth¹³⁴ v.m in loco¹³⁵</p>	<p>Verzoek van de dominee om het schatten van bruidegom en bruid te laten verbieden; 12 augustus 1640.</p> <p>Optime (waarde, beste) dr. Henricus Baurman, heden voor de tertsen, is door wel goede liden bij mij geklaagd over het onbeschaamde schatten van bruidegommen en bruiden, wat hier in loco (ter plaatse) gebruikelijk is, tot schade van de jonge liden etc. En aangezien deze schatterij van onbezonnen liden is tegen elk eergevoel, hierbij aan de graaf mijn verzoek. Uedele wilde daarin voorzien en zulke schatterij openlijk laten verbieden. Ik twijfel niet dat u edele hier de hand wil bieden opdat deze ongepaste praktijken worden gestopt. Deus opt. max. vestram praestantiam pristina restituat valetudine (God de Almachtige moge u uw goede gezondheid teruggeven)</p> <p>12 augustus 1640 B. Guthberleth v.m. in loco (dominee hier ter plaatse)</p>

¹¹⁸ ongehorsams halve = vanwege hun ongehoorzaamheid

¹¹⁹ verzoek van de dominee

¹²⁰ een schatting opleggen (in de vorm van bier blijkt uit een andere bekendmaking d.d. 24 oktober 1641)

¹²¹ salutem lectori = heil aan de lezer?

¹²² Waarde (rechtsgeleerde) doctor Hendrik Buerman;

¹²³ de tertsen = de ochtendgebedsdienst

¹²⁴ impudent = onbeschaamde

¹²⁵ in loco = ter plaatse

¹²⁶ schatterie = het schatten

¹²⁷ uE = u Edele = u

¹²⁸ publice laten verbijden = openlijk laten verbieden

¹²⁹ ik twijfel (niet)

¹³⁰ verbijden = verbieden

¹³¹ inconvenienten = onbetamelijkheden

¹³² Vale = Gegroet

¹³³ Moge God, de Allerhoogste, u uw vooraanstaande plaats in allerbeste gezondheid teruggeven.

¹³⁴ dominee B. Guthberleth (1638-1641)

<p>Blad 115-024</p> <p>Prohibitij¹³⁶ om geen bruedt offt bruedigam tho schatten</p> <p>Publicatum 16 Aug: 1640</p> <p>Den 16 Augustij 1640 hebbe ijck dyt ghepuplisijrt bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 115-025</p> <p>Also dagelijxs geklaegt wordt over die groten muettwillen¹³⁷ die t'elx¹³⁸ alhier gepleegt wordt mit schatten¹³⁹ van aenkommenden bruedigamb ende bruedtt, doende hun lueden quamssjivis¹⁴⁰ eenigen ehren schotten¹⁴¹, om daermede die vorgande affperssungh ende schattnuijhen wat schijns tho geven¹⁴², damitt den deselven onregeltheit t'enenmahl mogen worden affgeschaffet, wordt allen Ingesetenen sonder onderscheid wel ernstlijck bij een poene tottes Heren guettfinden¹⁴³ bevohlen geen bruijdegamb unde bruijdt int ankommen oder weghgaen tho beletten, op to holden, tho schatten oder doen schatten noch oock ten ansien van sulx enige roers tho lossen¹⁴⁴, bij verbeurte van dieselven, gelijk dan ock den bruedegomb undt bruedt ten opsicht van dien aen nijmandts nichtts tho sollen hebben tho geven directelijck oder indirectelijck onder gelijcken comminatie¹⁴⁵ van arbitrate¹⁴⁶ poene waerna sick een ieder om sijnen schaden t'vermijden magh reguliren</p> <p>Signatum Lechtenvoorde 15de Augusti 1640</p> <p>Henr Baurman Richter Sub 1640</p>	<p>Verbod om geen bruid of bruidegom te schatten. Bekendgemaakt 16 augustus 1640.</p> <p>Aangezien dagelijks wordt geklaagd over de grote uitspattingen die hier steeds gepleegd worden door het schatten (dwingen om iets (bier) te geven) van aanstaande bruidegommen en bruiden, waarbij zij ook zogenaamd eresaluutschoten afgeven, om daarmee de voorafgaande afpersing en schatterij nog enige schijn te geven. En opdat dit exces voor altijd mag worden afgeschaft, wordt aan alle ingezetenen, zonder onderscheid, ernstig en op straffe van een boete naar goedvinden van de Heer, bevolen om aankomst of vertrek van een bruidegom en bruid niet te verhinderen, hen niet op te houden, te schatten of te doen schatten noch om bij die gelegenheid met een roer (soort vuurwapen) te schieten, eveneens op straffe van eenzelfde boete. Zoals ook bruidegom en bruid ten aanzien hiervan aan niemand iets zal hebben te geven, direct of indirect, onder gelijke dreiging van een boete naar goedvinden, waarnaar zich een ieder om zijn schade te voorkomen mag richten.</p> <p>Ondertekend Lichtenvoorde, de 15e augustus 1640</p> <p>Henr. Baurman, richter sub 1640</p> <p>De 16^e augustus 1640 heb ik dit bekendgemaakt, door mij Johan Tolner.</p>
---	--	--

¹³⁵ verbi minister in loco = dominee hier ter plaatse

¹³⁶ prohibitij = verbod

¹³⁷ moetwille = baldadigheid, ongeremd gedrag

¹³⁸ telkens, voortdurend

¹³⁹ een schatting opleggen (in de vorm van bier)

¹⁴⁰ zogenaamd ? (< quam si vis = zo u wilt, als u het zo wilt noemen)

¹⁴¹ eerschoten doen = schoten afvuren ter ere van het bruidspaar

¹⁴² om wat schijns tho geven = voor de schijn

¹⁴³ tot des Heren guettfinden = ter beoordeling van de Heer

¹⁴⁴ met roeren (soort vuurwapen) schieten

¹⁴⁵ comminatie = dreiging

¹⁴⁶ arbitrate = nader te bepalen

<p>Blad 115-026</p> <p>Den 10 januarij 1641 hebbe ijck dijt ghekundijghet Johan Tolner</p> <p>Verbott om over Sijn Gnaden Lande geen ongewoenlijcken voeren oder drijffwegen¹⁴⁷ to maecken en tho nehmen</p> <p>Publicatum 10 Januarij 1641</p>	<p>Blad 115-027</p> <p>Uijt expresse bevelh dess Hochwelgeboren Graven und Heren Heren Georgh Ernst, Graven tho Limburgh und Bronck- horst in qualite¹⁴⁸ als Heren tho Lechtenvoorde wirdt hiermede een ieder gewaarschouwet, van all sijn Gnaden landen, geen ongebruickelijken voren oder drijffwegen tho nehmen oder tho maecken, und deseren ijmants ter contrarie doende mochte befunden worden¹⁴⁹, sall aen den Hochgltn.¹⁵⁰ Sijnen Gnade verbeurt hebben vijff goltgulden und vijff molder haveren, warna sick een ieder om sijnen schade t' vermijden kan reguliren. Signatum Lechtenvoorde den 10de Januarij 1641</p> <p>Uth bevelhs als voren Henr. Baurman Richter 1641</p>	<p>Verbod om over het land van zijne genade ongebruicke- lijke voeren of drijffwegen te maken of te nemen (kar- rensporen te maken of vee te drijven). Bekendgemaakt 10 januari 1641.</p> <p>Op uitdrukkelijk bevel van de hoogwelgeboren graaf en heer Georgh Ernst, graaf van Limburg en Bronckhorst in zijn kwaliteit als Heer van Lichtenvoorde, wordt hierbij iedereen gewaarschuwd om nergens op het land van zijne genade ongebruickelijk voeren of drijffwegen te nemen of te maken. En als iemand wordt bevonden hiermee in strijd te hande- len, zal hij aan zijne genade voornoemd vijf goudgulden en vijf molder haver verbeuren. Waarnaar een ieder zich kan richten om zijn schade te voorkomen. Ondertekend te Lichtenvoorde, de 10e januari 1641.</p> <p>Op bevel als hiervoor Henr. Baurman richter 1641</p> <p>Op 10 januari 1641 heb ik dit bekendgemaakt, Johan Tolner.</p>
<p>Blad 115-028</p> <p>Verbott om bij avent und ontijden nicht in eesten¹⁵¹ und ofens tho stocken noch oock nae negen uhren ge- lagh tho holden</p>	<p>Blad 115-029</p> <p>Also men in der daet befindtt dat die haertsteden, eesten ofens, voorts vuer und lucht¹⁵² bij avent unde ontijden missbrueckt und in geen behoerlijcken acht genohmen werden weshalven dan lichtelijcks allerleij onheijl und uuijstersten</p>	<p>Verbod om 's avonds en 's nachts (niet) in droogovens en ovens te stoken en om na negen uur gelagen te houden. Bekendgemaakt 24 januari 1641.</p> <p>Alzo men in de praktijk constateert dat haardsteden, droogovens en ovens, en ook vuur en (kaars)licht 's avonds en 's nachts worden misbruikt en daarop niet behoorlijk toezicht wordt gehouden, waardoor dan gemak-</p>

¹⁴⁷ voren oder drijffwegen = routes waarlangs men rijdt (voeren) of vee drijft (drijffwegen)

¹⁴⁸ in qualite = in qualitate = in de hoedanigheid

¹⁴⁹ ten contrarie doende befunden word = betrapt wordt (hiermee) in strijd te handelen

¹⁵⁰ hochgemelten = bovenvermelde

¹⁵¹ eest = droogoven

¹⁵² lucht = (kaars)licht

<p>Publicat 24de Januarij 1641</p> <p>Den 24 Januarij 1641 hebbe ijck dijt gepublijsirt Johan Tolner</p>	<p><i>verderff</i> der Ingesetenen mochten ontstaen, werden mitts desen wel ernstlijck allen inwohneren gewarschouwet, bij den avent in geen eesten oft ofens tho stocken und op haertsteden, lucht und vueren sodane opsicht¹⁵³ tho hebben, dameden deserwegen geen gefahr t'verwachten. Wen dan ock allen Ingesetenen hiermede vermaent worden geen gelagh, bijkompsten off vergaderungen, in wijn, bieren oder brandewijn dess avents nha negen uhren to holden onder wat schijn und dexel¹⁵⁴ t'selve ock mochte gedaen und vorgenohmen worden. Und in fall ijnants ten contrarie doende, mochte worden befunden, sall aen den Heeren verbeurt hebben vijf goltgulden und vijff molder Haveren warna sick een ieder om allen onheijl vor te kommen, und sijnen selffs schade t'vermijden sall hebben tho reguliren. Signatum Lichtenvoorde den 24 Januari 1641</p> <p>Henr Baurman Richter 1641</p>	<p>kelijk allerlei onheil en uiterste ellende voor de ingezetenen kan ontstaan, worden hierbij alle inwoners zeer ernstig gewaarschuwd 's avonds niet in droogovens of ovens te stoken en om op haardsteden, licht en vuur zodanig toezicht te houden dat daarvan geen gevaar is te duchten. Waarbij dan alle ingezetenen hierbij ook vermaand worden om geen gelagen, bijeenkomsten of vergaderingen met wijn, bier of brandewijn 's avonds na negen uur te houden, onder wat voor schijn of onder welk voorwendsel dit ook mocht worden gedaan of mocht worden voorgenomen. En als iemand hiermee in strijd mocht worden bevonden, zal hij aan de Heer verbeurt hebben vijf goudgulden en vijf molder haver. Waarnaar zich een ieder zal moeten richten, om onheil voor allen te voorkomen en om schade voor zichzelf te vermijden. Ondertekend te Lichtenvoorde, 24 januari 1641.</p> <p>Henr. Baurman richter 1641</p> <p>Op 24 januari 1641 heb ik dit bekendgemaakt Johan Tolner</p>
<p>Blad 115-030</p> <p>Verbott om geen Vastelavent A° 1641 tho holden.</p> <p>Publicatum 7de Martij 1641</p>	<p>Blad 115-031</p> <p>Uijt specialen bevelen dess Hochwelgeboren Grave und Heere, Heere Georg Ernst Graven tho Limburg und Brunckhorst, Heren tho Stijrum Wisch, Borculoe und Lichtenvoorde, Bannerhere des Vorstendombs Gelre und Graffschap Zutphen wordt allen deser Heerlicheijt underdanen well ernstlijck verboden gheen vastelaventsgelagen tho holden, tho setten, off onder dexel van dien eenigen bijsamenkompsten tho beraemen noch anderen ongeregeltheijden und insolentien¹⁵⁵ ten aensien</p>	<p>Verbod om vastelavond in het jaar 1641 te houden. Bekendgemaakt 7 maart 1641.</p> <p>Op speciaal bevel van de hoogwelgeboren graaf en heer Georg Ernst, graaf van Limburg en Bronckhorst, heer van Stirum, Wisch, Borculo en Lichtenvoorde, bannerheer van het vorstendom Gelre en de graafschap Zutphen, wordt aan alle onderdanen van deze heerlijkheid nadrukkelijk verboden om vastelavondsgelagen te houden, aan te richten of om met dat oogmerk enige bijeenkomst te beramen of om andere ongeregelheden of onbetamelijkheden ten aanzien daarvan te plegen, op straffe, ingeval van overtredding, met zekere gestrengheid te worden gestraft. Waar-</p>

¹⁵³ in opsicht hebben = toezicht houden op

¹⁵⁴ onder welk dexel = deksel; onder welk voorwendsel of om welke reden ook

¹⁵⁵ onbeschaamdheden, onbetamelijkheden

	<p>van dien tho plegen, bij poenen¹⁵⁶ in cas¹⁵⁷ van contraventie¹⁵⁸ dienangaande nha seeckren verijsde¹⁵⁹ gestrafft t' worden, warna sick een ieder om sijnen schaden t' vermijden sall hebben tho reguliren Signatum Lechtenvoorde 6de Martij 1641</p> <p>Henr. Baurman Richter 1641</p>	<p>naar zich iedereen heeft te richten om schade voor zich te vermijden. Ondertekend Lichtenvoorde, de 6e maart 1641</p> <p>Henr. Baurman richter 1641</p>
<p>Blad 115-032</p> <p>Interdictie om die varckens ongehoedt off ongemot niet te laten lopen</p> <p>Publicatum 20de Martij 1641</p> <p>Den 20 martij 1641¹⁶⁰ hebbe ijck dijt gepuplijsirt bij mij John Tolner scholdijnar tot Lichtenfoorde</p>	<p>Blad 115-033</p> <p>Werden alle Ingesetenen deser Heerlicheijt mitts desen avermaels¹⁶¹ wel ernstlijck vermaent haeren varcken sowel bij dagen als nachten ongehoedt off ongemot niet tho laeten lopen, und infall¹⁶² ijmant ten contrarie doende befunden worde¹⁶³ sall niet alleen gehouden sijn den schaden, in wat fuegen¹⁶⁴ und manieren die ock mochten gedaen sijn, wederom t'vergoeden maar ock bij den Heren nae saecken gelegenheit¹⁶⁵ und in conformite van verbott¹⁶⁶ de dato 29de Meij 1640 affdracht tho maecken schuldigh sijn¹⁶⁷, warna sick een ieder om t' gene verhaelt t'vermijden, nun vortaan kan reguliren. Signatum Lechtenvoorde 20de Martij 1641</p> <p>Henricus Baurman Richter 1641</p>	<p>Verbod om varkens zonder toezicht of "ongemot" te laten lopen. Bekendgemaakt op 20 maart 1641.</p> <p>Worden alle ingezetenen van deze Heerlijkheid bij deze nogmaals ernstig vermaand hun varkens zowel overdag als 's nachts niet zonder toezicht of "ongemot" te laten lopen. En indien iemand wordt bevonden hiermee in strijd te handelen, zal hij niet alleen gehouden zijn om de schade, hoe of op welke manier die ook mocht zijn veroorzaakt, te vergoeden maar ook om aan de Heer naar bevind van zaken en in overeenstemming met het verbod van 29 mei 1640 betaling te doen. Waarnaar zich iedereen nu voortaan kan richten om wat is uiteengezet te vermijden. Ondertekend Lichtenvoorde, 20 maart 1641</p> <p>Henr. Baurman, richter 1641</p> <p>Op 20 maart 1641 heb ik dit bekengemaakt door mij Johan Tolner, schooldienaar te Lichtenvoorde</p>

¹⁵⁶ poene = straf

¹⁵⁷ in cas = in geval van

¹⁵⁸ contraventie = overtreding

¹⁵⁹ met de vereiste gestrengheid?

¹⁶⁰ 20 maart 1641 viel op Paaszaterdag (Juliaanse kalender)

¹⁶¹ avermaels = nogmaals

¹⁶² infall = ingeval

¹⁶³ ten contrarie doende befunden worde = betrapt wordt (hiermee) in strijd te handelen

¹⁶⁴ in wat fuegen die ock mochte gedaen sijn = op welke wijze die (schade) ook maar mag zijn veroorzaakt

¹⁶⁵ nae saecken gelegenheit = naar bevind van zaken

¹⁶⁶ in conformite van verbott = in overeenstemming met het verbod

¹⁶⁷ op 29 mei 1640 was de afdracht (de boete) bepaald op 2 goltguldens en 1 molder haver

<p>Blad 115-034</p> <p>Prohibitie om geen vehe in des Heren busch off op lande tho laten kommen, vorts hunden tho bungelen¹⁶⁸ und schanskorff¹⁶⁹ tho leveren</p> <p>Publicatum 11de Aprilis 1641</p> <p>Den 11. aprill hebbe ijck dijt ghepubijsirt bij mij Johan Tolner scholdijnar</p>	<p>Blad 115-035</p> <p>Alle deser Heerligheit Ingesetenen worden mitts desen well ernstlich gewarschouwet ihr vehe tho holden van und uth dess Heren landen und buschen, ock vermaent¹⁷⁰ ihren hunden tho bungelen nae behoren, unde sunsten¹⁷¹ olden gebruecken nha op den huese Lechtenvoorde tho leveren schansskorven, und so ijmants ter contrari doende befunden worde¹⁷², off sunsten in desen mochten seumhafftig¹⁷³ sijn, sall aen den Here vermogens¹⁷⁴ hett verbott de dato 17 maij 1640, verbeurt hebben twee goltgulden und twee molder haveren und wegen ongehorsams nha dess Heren guettfinden gestrafft worden, warna sick een ieden om dieselven te vermijden, sall hebben tho reguliren Signatum Lechtenvoorde 11^a Aprilis 1641¹⁷⁴</p> <p>Henr. Baurman Richter 1641</p>	<p>Verbod om vee in de bossen of op het land van de Heer te laten komen, voorts (vermaning om) honden te bungelen (= een houten bengel aan de nek binden om te voorkomen dat de hond gaat jagen) en schanskorven (=korven zonder bodem om, gevuld met grond, een verschansing te bouwen) te leveren. Bekendgemaakt 11 april 1641.</p> <p>Alle ingezetenen van deze heerlijkheid worden hierbij ernstig gewaarschuwd hun vee te houden van en uit het land en de bossen van de Heer. Ook worden zij vermaand hun honden te bungelen en overigens om naar oud gebruik op het Huis Lichtenvoorde schanskorven af te leveren. En zo iemand mocht worden bevonden hiermee in strijd te handelen of anderszins in dezen nalatig te zijn, zal hij aan de Heer op grond van het verbod van 17 mei 1640 twee goudguldens en twee molder haver verbeurd hebben en zal hij vanwege zijn ongehoorzaamheid naar goedvinden van de Heer gestraft worden. Waarnaar zich iedereen zal hebben te richten, om dit te vermijden. Ondertekend te Lichtenvoorde, de 11e april 1641.</p> <p>Henr. Baurman, richter 1641</p> <p>Op 11 april heb ik dit bekendgemaakt door mij Johan Tolner, schooldienaar.</p>
<p>Blad 115-036</p>	<p>Blad 115-037</p>	

¹⁶⁸ bungelen = een houten "bengel" aan de nek van een hond binden om het dier in zijn bewegingsvrijheid te beperken zodat het niet kan jagen

¹⁶⁹ korven zonder bodem, te vullen met grond, om daarmee een verschansing ter verdediging te bouwen

¹⁷⁰ sunsten = overigens

¹⁷¹ ter co(n)trarie befunden worde = blijkt hiermee in strijd gehandeld te hebben

¹⁷² seumhafftig = nalatig

¹⁷³ vermogens = op grond van

¹⁷⁴ 11^a (undecima) Aprilis 1641 = 11 april 1641

<p>Prohibitie om Son- und festdagen¹⁷⁵ nicht tho propkaniren¹⁷⁶ voorts kraijen kop und eien¹⁷⁷ tho leveren</p> <p>Publicatum 2de Maj 1641</p> <p>Den 2 maj hebbe ick dijt ghekondijcht bij mij Johan Tolner scholdijnaer</p>	<p>Alle deser Heerlicheijt Ingesetenen werden mitts desen noch ten overfloet well ernstlijck gewaerschouwet op alle dagen die men tho vieren gehouden¹⁷⁸ sij, genen werlijcken¹⁷⁹ arbeit tho doen, ock niet tho bleijken¹⁸⁰, bij enen poene daerop voor desen gesteldt. Verder ock hijneffens desen vermaent nha olden gewoonten binnen den tijdt van viertijn dage nae desen, aen den officieren tho brengen eijren oder koppen van kraijen, rucken offt exteren¹⁸¹ und sulx bij een poene¹⁸² van een molder haveren t'verbeuren bij den genen so hierin seumhaftigh¹⁸³ mochte worden befunden Datum¹⁸⁴ Lechtenvorde 1^a Maj 1641</p> <p>Henr. Baurman Richter 1641</p>	<p>Verbod om zon- en feestdagen te ontheiligen. Voorts (een gebod) om kraaienkoppen en -eieren te leveren. Bekendgemaakt 2 mei 1641.</p> <p>Alle ingezetenen van deze Heerlijkheid worden ten overvloede bij deze wel ernstig gewaarschuwd op alle dagen, die men gehouden is te vieren (zon- en feestdagen), geen wereldlijke arbeit te verrichten - ook niet te bleken (linnen-goed) - op straffe van de boete die daarop is gesteld. Verder worden zij ook vermaand om naar oude gewoonte binnen 14 dagen nae desen, aan de officier eieren en koppen van kraaien, roeken of eksters te brengen, dit op straffe van een boete van een molder haver te verbeuren door degene die hierin nalatig mocht worden bevonden. Gegeven te Lichtenvoorde, 1 mei 1641.</p> <p>Henr. Baurman, richter 1641</p> <p>Op 2 mei heb ik dit bekendgemaakt door mij Johan Tolner, schooldienaar.</p>
<p>Blad 115-038</p> <p>Poenaal mandament¹⁸⁵ van t' torff stecken und torff tho verkopen</p> <p>Publicatum 9de mej 1641</p> <p>Den 9 mej1641 hebbe</p>	<p>Blad 115-039</p> <p>Alle deser Herlicheijt Lechtenvoorde Ingesetenen worden mitts desen wel ernstlijck vermaent in hett torff stecken sick tho reguliren und tho holden nae die orden hirbevorens dienaangaende beraamt; dat ock niemant van Ingesetenen</p>	<p>Strafverordening betreffende het turf steken en turf verkopen. Bekendgemaakt 9 mei 1641.</p> <p>Alle ingezetenen van deze heerlijkheid Lichtenvoorde worden hierbij ernstig vermaand bij het turf steken zich te richten naar en te houden aan de regelingen die eerder dienaangaande zijn vastgesteld. Dat ook niemand van de ingezetenen zijn dienstboden zal mogen toestaan, onder</p>

¹⁷⁵ Son- en fijstdagen = zon- en feestdagen

¹⁷⁶ ontheiligen (profaneren)

¹⁷⁷ kraijen kop und eien = kraaienkoppen en -eieren;

¹⁷⁸ dagen die men tho vieren gehouden = verplichte feestdagen

¹⁷⁹ werlijcken arbeit = wereldse arbeid

¹⁸⁰ er mocht dus kennelijk op zondag ook geen linnengoed liggen te bleken

¹⁸¹ kraijen, rucken offt exteren = kraaien, roeken of eksters

¹⁸² poene = boete

¹⁸³ seumhaftigh = nalatig

¹⁸⁴ datum = (uit)gegeven

¹⁸⁵ poenaal mandement = strafverordening

<p>ijck dijt gekundijcht bij mij Johan Tolner</p>	<p>deser Heerligheit sijnen dienstboden sall mogen consentiren¹⁸⁶ onder watt schijn und dexsel¹⁸⁷ t'selven ock vorgenohmen worden torff tot derselver particuliren proufjitt torff tho stecken noch int generael¹⁸⁸ aen vrembden van die veenen torff tho verkopen om van die veenen off omtrent van dieselven affgehaelt t' worden¹⁸⁹. Und in falll ijmants ter contrarie doende vant voerigen¹⁹⁰ doende befunden worde, sall den torff verbeurt und daneffens¹⁹¹ nha saecken gelegenheit¹⁹² gestrafft worden, warna sick een ieder om sijnen schaden t' vermijden kan richten. Signatum Lechtenvorde 8de Majj 1641</p> <p>Henr. Baurman, Richter</p>	<p>welk schijn of voorwendsel ook dit maar mag worden voorgenomen, om voor zijn eigen profijtt turf te steken. Noch, in het algemeen, om aan vreemdelingen turf te verkopen om dit vanaf het veen of daaromtrent door hen te laten afhaken. En ingeval iemand wordt bevonden hiermee in strijd te handelen, zal de turf verbeurt worden en zal hij tevens naar bevind van zaken gestraft worden. Waarnaar zich iedereen om zijn schade te vermijden kan richten. Ondertekend te Lichtenvoorde, 8 mei 1641.</p> <p>Henr. Baurman, richter</p> <p>Op 9 mei 1641 heb ik dit bekend gemaakt door mij, Johan Tolner.</p>
<p>Blad 115-040</p> <p>Verbot van papegaj schieten und varcken onghoet niet tho laten loepen Publicatum 6de Junij 1641</p> <p>Den 6 junij 1641 hebbe ijck dijt gekundijcht bij Johan Tolner</p>	<p>Blad 115-041</p> <p>Allen deser Heerligheit inwohneren wordt mittes desen in conformite¹⁹³ van vogaenden poenal mandamenten¹⁹⁴ wel ernstlick verboden hett papegaj schieten¹⁹⁵, alsmede alle andere insolentien¹⁹⁶ diewelcken in plats van dien einigsins mogten worden erdacht, vorge-nohmen und gepleegt. Van gelijken werden avermaels gewarschouwet alle den voors.¹⁹⁷</p>	<p>Verbod op het papagaai schieten en om varkens zonder toezicht te laten lopen. Bekendgemaakt op 6 juni 1641.</p> <p>In overeenstemming met eerdere strafverordeningen wordt bij deze aan alle inwoners van deze Heerlijkheid het papegaai schieten wel ernstig verboden, alsmede alle andere onbeschaamdheden die in plaats daarvan mochten worden bedacht, voorgenomen of gepleegd. En evenzo worden nogmaals alle eerdergenoemde ingezetenen gewaarschuwd hun varkens overdag of 's nachts niet zonder toezicht of "ongemot" te laten lopen, bij gebre-</p>

¹⁸⁶ toestaan

¹⁸⁷ onder wat dexel = onder welk deksel, om welke reden ook

¹⁸⁸ int generael = meer in het algemeen

¹⁸⁹ turf verkopen aan vreemden was dus wel toegestaan, maar de koper mocht het niet zelf ophalen uit het veen; dat zou de controle op illegaal turfsteken of diefstal van turf vanaf het veen te zeer bemoeilijken;

¹⁹⁰ ter contrarie vant voerigen = in overtreding van wat hiervoor is bepaald

¹⁹¹ daneffens = tevens, bovendien

¹⁹² nha saacken gelegenheit = naar bevind van zaken (het in beslag nemen van de turf zal immers vaak al straf genoeg zijn)

¹⁹³ in conformite = in overeenstemming met

¹⁹⁴ poenalen mandementen = strafverordeningen

¹⁹⁵ papegaj schieten = schieten op een houten vogel op een hoge paal

¹⁹⁶ insolentien = onbeschaamdheden, onbetamelijkheden

	<p>Ingesetenen haer varcken so bij dage alss nacht ongehoedt und ongemot¹⁹⁸ niet to laten lopen lopen bij faute van dien dat de contraventeurs¹⁹⁹, inholts voor desen publicirde penal bevehlen, sullen worden gestrafft warna sick een ieder um sijnen schaden t' vermijden sall hebben tho reguliren. Signatum Lechtenvoorde 5ta ²⁰⁰Junij 1641</p> <p>Henr. Baurman Richter 1641</p>	<p>ke waarvan de overtreders van de inhoud van deze bekendgemaakte strafverordening zullen worden gestrafft. Waarnaar zich iedereen zal hebben te richten om zijn schade te vermijden. Ondertekend te Lichtenvoorde, 5 juni 1641.</p> <p>Henr. Baurman, richter 1641</p> <p>Op 6 juni 1641 heb ik dit bekendgemaakt, door Johan Tolner.</p>
<p>Blad 115-042</p> <p>Interdictie om ghenen torff buiten consent²⁰¹ aff te fueren²⁰² oder aen anderen van den venen t'verkopen Publicatum 27de Junij 1641</p> <p>Den 27 junij hebbe ijck ghekundijcht bij mij Johan Tolner scholdijnar²⁰³</p>	<p>Blad 115-043</p> <p>All deses Ambtes Ingesetenen worden well ernstlijck gewarschouwet buijten vogaende besichtigungh genen torff van den venen tho doen affvueren noch ock aen anderen buijten verkregen consent²⁰⁴ torff van den venen t' verkoepen, und bijaldien ijmandts ter contrarie bevonden worde²⁰⁵ sall niet allein den opgeladenen torff verbeurt maer ock mede arbitralijcks²⁰⁶ deserwegen gestrafft worden warna sick een ieder om sijnen schade te vermijden kan reguliren. Signatum Lechtenvoorde 26 Junij 1641</p> <p>Uth bevehl van Sijn Graffl. Gnaede</p>	<p>Verbod om turf zonder vergunning af te voeren of aan anderen vanaf het veen te verkopen. Bekendgemaakt 27 juni 1641.</p> <p>Alle ingezetenen van dit Ambt worden zeer nadrukkelijk gewaarschuwd zonder voorafgaande inspectie geen turf van de venen te laten afvoeren noch ook aan anderen turf vanaf het veen te verkopen zonder verkregen toestemming. En als iemand wordt bevonden hiermee in strijd te handelen, zal niet alleen de opgeladen turf verbeurt zijn maar zal hij ook ter nadere beoordeling hiervoor gestrafft worden. Waarnaar zich een ieder, om zijn schade te voorkomen, kan richten. Ondertekend te Lichtenvoorde, 26 juni 1641.</p> <p>Op bevel van zijne grafelijke genade Henrich Baurman, richter</p>

¹⁹⁷ voors = voorsegde, voornoemde

¹⁹⁸ vastgezet?

¹⁹⁹ contraventeurs = overtreders

²⁰⁰ 5ta Junij = quinta Junii = de vijfde (dag) van juni

²⁰¹ buiten consent = zonder vergunning

²⁰² aff te fueren = af te voeren; het moest controleerbaar zijn of onbekenden wel rechtmatig bezig waren;

²⁰³ scholdijnar = schooldienaar/schoolmeester

²⁰⁴ consent = toestemming, vergunning

²⁰⁵ bijaldien ijmandts ter contrarie bevonden worde = ingeval iemand betrapt wordt (met dit verbod) in strijd te handelen

²⁰⁶ arbitralijcks = ter nadere beoordeling

	Henrich Baurman Richter 1641	1641 Op 27 juni heb ik (dit) bekendgemaakt, door mij Johan Tolner, schooldienaar
<p>Blad 115-044</p> <p>Prohibitie²⁰⁷ van niet tho schatten²⁰⁸ off van ongeregelde bijkompsten tho tappen noch mit roeren²⁰⁹ tho gaen Publicatum 24de 8bris²¹⁰ 1641</p> <p>Den 24 oktober hebbe ijck dijt ghekundijcht bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 115-045</p> <p>Also over het schatten van beloveden²¹¹ persohnen bij nacht slapendertijd und volgens bij hett ^{drinken} van sodanige geschatteden bieren, grote insolentien²¹² worden bedreven, so werden niet allein deses Ambtts²¹³ Ingesetenen, maer ock mede die sick darin befinden unnd daglichs opholden, wel ernstlijck ge-waarschouwewet ten ansien van dien²¹⁴ niemant tho schatten off int tho gesinnen²¹⁵ guetlijcks oder in anderen manieren²¹⁶, und dafem ijmant deserwegen int geven oder ontfangen²¹⁷ worde²¹⁸ sullen vor hooffs²¹⁹ aen den Heere vijff goltguldens und vijf molder haveren verbeurt hebben. Van gelijken wordt allen deses Ambtes Ingesetenen bij vogaende poene geboden vor ongeregelde bijsamenkompsten geen bieren tho tappen off to gestaden²²⁰ dat in haer</p>	<p>Verbod om te 'schatten' (= het ophouden van een aanstaand bruidspaar om van het bruidspaar bier te krijgen) of bij ongeregelde (= ongebruikelijke) bijeenkomsten te tappen of met roeren (= jachtgeweren) te lopen. Bekendgemaakt 24 oktober 1641.</p> <p>Omdat bij het schatten van verloofden 's nachts, slapens-tijds, en vervolgens bij het drinken van het geschatte bier, grote onbeschaamdheden worden bedreven, worden niet alleen de ingezetenen van dit Ambt maar ook mede die zich daarin bevinden en daarin dagelijks verblijven, zeer nadrukkelijk gewaarschuwd met betrekking daartoe niemand te schatten of daartoe, goedschiks of op andere wijze, te bewegen. En als wordt (bevonden) dat iemand (bier) geeft of ontvangt, zal deze aan de Heer vijf goudgul-dens en vijf molder haver verbeurt hebben. En evenzo wordt aan alle ingezetenen van dit Ambt, bij eenzelfde boete, gelast bij ongebruikelijke bijeenkomsten geen bier te tappen of toe te staan dat in hun huizen op zondagen of op andere dagen die men in ere moet hou-den, bij dag of bij nacht, bier wordt gedronken. En verder</p>

²⁰⁷ prohibitie = verbod

²⁰⁸ schatten = een schatting opleggen; in dit geval de traditie waarbij een aanstaand bruidspaar werd opgehouden tot het ter plaatse te consumeren bier beschikbaar had gesteld

²⁰⁹ roer = een soort jachtgeweer

²¹⁰ 8bris = octobris

²¹¹ beloveden persohnen = personen die gaan trouwen

²¹² onbeschaamdheden, onbetamelijkheden

²¹³ het ambt Lichtenvoorde

²¹⁴ ten ansien van dien = met betrekking daartoe; n.l. met betrekking tot het schatten

²¹⁵ ertoe te bewegen

²¹⁶ goedschiks of op andere wijze;

²¹⁷ bij het geven dan wel ontvangen

²¹⁸ worde; mogelijk ontbreekt een werkwoord als "befunden"

²¹⁹ voor hooffs = per persoon;

²²⁰ to gestaden = toe te staan ("gestatten")

	<p>husen op Sonnendagen off anderen dagen die men t'vieren gehouden is²²¹, bij dage oder nachte dieselve²²² worden gedruncken, off sunsten²²³ geen ordinaerse²²⁴ gelagen off andere georloffden bijsamenkompsten nha den schlag tijen uhren des avants²²⁵ tho cotinueren²²⁶.</p>	<p>om gebruikelijke gelagen of andere geoorloofde bijeenkomsten niet te laten voortduren na de slag tien uur 's avonds.</p>
	<p>Blad 115-046 (linkerzijde)</p> <p>Worden ock eindtlijk mitts desen so olden als jungen eens vor all bij gelijcken poene vermaent op haeren landen, boschen, und andere ongeoorloefden platsen mitt roers²²⁷, stricken, off anderen inventien²²⁸ sick niet to laten finden, und sulx bij verbeurte van dieselven²²⁹ warna sick een ieder om sijnen schade te vermijden kan reguliren. Datum Lechtenvorde 23de oktober 1641</p> <p>Henr. Baurman Richter 1641</p>	<p>En tot slot worden bij deze zowel ouderen als jongeren eens voor altijd met gelijke boete vermaand zich niet te laten vinden op hun landen, bossen en andere ongeoorloofde plaatsen met roeren, strikken of andere uitvindingen, en dit bij verbeurte van eenzelfde boete. Waarnaar zich een ieder kan richten om zijn schade te vermijden. Gegeven te Lichtenvoorde, de 23e oktober 1641</p> <p>Henr. Baurman, richter 1641</p> <p>Op 24 oktober heb ik dit bekendgemaakt door mij, Johan Tolner.</p>
	<p>Blad 115-046 (rechterzijde)</p> <p><u>Copia</u>²³⁰</p> <p>Edelvaste L.²³¹ getrouwen,</p> <p>T'versoeck van die onderdanen, rakende het vogell-</p>	<p><u>Kopie</u></p> <p>Edelvaste lieve getrouwe,</p> <p>Het verzoek van de onderdanen betreffende het vogel-</p>

²²¹ dagen die men t'vieren gehouden = officiële (verplichte) feestdagen;

²²² dieselve = n.l. bieren

²²³ sunsten = overigens

²²⁴ ordinaerse = gewone, gebruikelijke

²²⁵ nha tijen uhren des avants = na 10 uur 's avonds

²²⁶ cotinueren = continueren, voortzetten

²²⁷ roers = meervoud van roer (soort geweer)

²²⁸ inventie = uitvinding

²²⁹ verbeurte van dieselven = in beslagname van die inventien

²³⁰ copia = afschrift

²³¹ L. = lieve?

	<p>schieten, wordt bij onss ingevolgh van U:Ed²³² schrijven na olden gewonheit gaccordiert, mits dat allen excessen en petulantien²³³ gantzlich²³⁴ worden vermijdt dieselven²³⁵ en alle angehorigen Godes hulde bevelen</p> <p>Wildenborg²³⁶, den 15 Januarij 1634 U.Ed. affectionerde Georg Ernst Graff</p> <p>Edelvasten discreten²³⁷ Bernhardt de Rode, unseren Ambtman te Lichtenvoorde</p> <p>Leger stondt²³⁸</p> <p>Also die jungen gesellen dit consent van S.G.G.²³⁹ verworven, hebben versocht²⁴⁰ ick haerluijden copij daarvan uthgeven wilde, urkundt desen mijnen eigenen handt, Lichtenvoorde 19de Januarij 1638</p> <p>B D Rode van Hekeren</p>	<p>schieten wordt door ons naar aanleiding van uw schrijven volgens oude gewoonte toegestaan, mits alle excessen en uitgelatenheden geheel worden vermeden. Wij bevelen u en alle aangehorigen aan in Gods genade.</p> <p>Wildenborg, 15 januari 1634 Uw toegenegen Georg Ernst, graaf</p> <p>Edelvaste en discrete Bernhardt de Rode, onze Ambtman te Lichtenvoorde</p> <p><i>Daaronder stond (verder nog) vermeld:</i></p> <p>Dat de jongelui deze vergunning van zijne grafelijke genade hebben verkregen, en zij hebben verzocht dat ik hun daarvan een kopie wilde geven, daarvan getuig ik met mijn hand(tekening), Lichtenvoorde, 19 januari 1638</p> <p>B.D. Rode van Hekeren</p>
<p>Blad 115-047 linkerzijde achterzijde van blad 46/ rechterzijde</p>	<p>Blad 115-047 rechterzijde achterzijde van blad 46 / linkerzijde, met daarop een afdruk in spiegelschrift van blad 44.</p>	
<p>Blad 115-048 Sijn Gnaden brijve²⁴¹ de dato 18 10bris²⁴² 1641</p>	<p>Blad 115-049</p>	<p>De brief van zijne genade van 19 december 1641 betreffende het papegaaischieten.</p>

²³² U:Ed = Uwer Edele = uw

²³³ petulantie = uitgelatenheid

²³⁴ gantzlich = geheel

²³⁵ dieselven; namelijk de geadresseerde, de edelvaste en getrouwe richter Baurman

²³⁶ kasteel Wildenborg bij Vorden

²³⁷ discreet: oordeelkundig, verstandig; hier gebruikt als een soort erebetiteling;

²³⁸ leger stond = daaronder stond; in het origineel was daaronder nog vermeld

²³⁹ S.G.G. = Zijne Grafelijcke Gnade?

²⁴⁰ die jongelieden wilden het kennelijk toch wel graag zwart op wit hebben;

²⁴¹ Sijn Gnaden brijve = de brief van Zijne Genade

²⁴² 10bris = decembris

<p>Rakende het papagaj schieten</p> <p>Tradit.²⁴³ 21 Decembris 1641</p> <p>Eernvesten en voersieningen²⁴⁴ Hendrick Burman unsern der herlicheijt Lichtenvoordt Richter en lieven getrouwe</p> <p>Lichtenfordt</p> <p>Blad 115-050 (Lakzegel)</p>	<p>[Ernst Georg Graff] tot Limburg en Bro[nchorst, H]eer van Stijrumb, Wisch, Borckeloe en Ligten[v]oorde, Erfbannerheer</p> <p>Eerenveste en voersinige gelieve getrouwe Seijt²⁴⁵ derselver²⁴⁶ an uns up huden²⁴⁷ voorbrengen²⁴⁸ unsen vaegt²⁴⁹ geinsinueert²⁵⁰ de missive onder anderen verstaen hebbende als souden bij unse archive kundtschappe²⁵¹ ter sacke tegens die von Rurloe zijn berustende, sullen wij niet naerlaten²⁵² alsovort²⁵³ wanneer u.E bevoerens²⁵⁴ uns hoe dieselve souden mogen zijn geintittuliert²⁵⁵ sall hebben verwittigt, sodanigh te doen opsoecken en derwaerts over te senden maer twiefelen tot noch oft hiervan veel sullen mogen gevonden werden²⁵⁶.</p> <p>Nopens het vogelschieten daervan u.E. hebben gementioniert²⁵⁷, weten dieselve ongetwifelt well datt desoen toelatinge ten enemaell tegen s' landts Placcaet is</p>	<p>Overhandigd 21 december 1641</p> <p>Aan de "erenveste" en verstandige Hendrick Burman, onze richter in de heerlijkheid Lichtenvoorde, gewaardeerd en getrouw</p> <p>Lichtenvoorde</p> <p>Ernst Georg graaf van Limburg en Bronckhorst, Heer van Stirum, Wisch, Borculo en Lichtenvoorde, erfbannerheer</p> <p>Eerenveste en verstandige, gewaardeerde en getrouwe,</p> <p>Nu u aan ons vandaag meedeelt dat onze "voogd" heeft laten weten de brief onder meer zo begrepen te hebben, dat documenten betreffende de zaak tegen die van Ruurlo in ons archief zouden berusten, zullen wij niet nalaten meteen nadat U edele eerst nog aan ons laat weten welke stukken het zou betreffen, die stukken te laten opzoeken en toe te sturen. Maar ik twijfel vooralsnog of hiervan veel zal mogen worden gevonden.</p> <p>Betreffende het vogelschieten dat U edele noemde: u weet ongetwifeld dat deze toestemming ten enen male met de landsverordeningen in strijd is. En het is waar dat dit, zoals blijkt uit meer dan honderd kopieën, voor afschrift afgege-</p>
--	---	---

²⁴³ traditum = afgeleverd ("ontvangen")

²⁴⁴ voorzienig = wijs, verstandig (niet ongebruikelijke aanhef in een brief)

²⁴⁵ seijt = aangezien?

²⁴⁶ derselver = slaat kennelijk terug op getrouwe; op te vatten als "U"

²⁴⁷ heden

²⁴⁸ voorbrengen = voorleggen, onder de aandacht brengen

²⁴⁹ vaegt = justitieel ambtenaar, onder meer belast met uitreiken van officiële stukken en betekenen van vonnissen

²⁵⁰ unsen vaegt geinsinueert = dat onze voogd (justitieel ambtenaar) heeft laten weten / heeft gesteld

²⁵¹ kundtschappe = documenten

²⁵² naerlaten = nalaten

²⁵³ alsovort = meteen (sofort)?

²⁵⁴ bevoerens (bevoers) = vooraf, eerst nog

²⁵⁵ hoe die stukken nader zijn aangeduid

²⁵⁶ Kennelijk was er in Lichtenvoorde een brief ingekomen over een lopende juridische kwestie met Ruurlo en had de - nog niet lang in functie zijnde - richter Baurman die brief aan de voogd voorgelegd. Vervolgens had de voogd opgemaakt uit die brief dat er eerder berichten zouden moeten zijn geweest, die dan waarschijnlijk in Ter Borg waren binnengekomen. Dat leek graaf Ernst-Georg onwaarschijnlijk, maar hij wilde het wel laten nazoeken in zijn archief. Maar zijn wedervraag was wel "hoe dieselve mogen sijn geintittuliert", met andere woorden: "maar waar moet ik dan precies naar laten zoeken?"

²⁵⁷ gementioniert = genoemd

	<p>striedende. En all iss het soo dat sulx, gelijk uijt over honderd copijelicke afschrift under uns handschrift voer den jare 1638 bij uns sij geacordeert²⁵⁸, soo sall nochtans het selfde niet in den misbruijck en consequentie²⁵⁹ mede mogen bij den onderdanen getrokken worden, tenzij dan zij lieden uns gelijcke schriftlicke consent²⁶⁰ verfolglick voer die andre jaren²⁶¹ sullen koemen voerbrenghen, dat andersins wij ten maintenentie²⁶² dess landts Placcaet, willen dat die contraventiert²⁶³ van dien sullen gestraft worden met den geltboete soe dartoe is staende²⁶⁴ ofte bij uns noch mochte gestelt werden ende dat sowell voer den jare 1638 vorsegd²⁶⁵ als andere daren volgende, edoch niet ten ansien van t' vogel schieten²⁶⁶</p>	<p>ven met onze handtekening, door ons voor het jaar 1638 is toegestaan. Maar dit zal door onze onderdanen niettemin niet mogen worden misbruikt en opnieuw mogen worden aangehaald, tenzij zij een gelijksoortige schriftelijke vergunning van ons naar voren zouden brengen. Maar dat wij anders willen dat de overtreders zullen worden gestraft met geldboete die daarop is gesteld, of door ons nog zal worden gesteld, en dat zowel voor het genoemde jaar 1638 als voor de daarop volgende jaren, echter niet ten aanzien van het vogelschieten (.....)</p>
<p>Blad 115-051</p> <p>Interdictie om onder dexel²⁶⁷ van spinnen geen vergaderungen tho to staen noch ock vastelavent to holden.</p> <p>Publicatum 23de Januarij 1642</p> <p>Bij mij Johan Tolner hebbe ijck gepuplisiert den 23 Januarij 1642</p>	<p>Blad 115-052</p> <p>Also bij experientie bevonden wordt, datt er grote insolentien²⁶⁸ und allerhande vijleinheijden²⁶⁹ onder dexsel²⁷⁰ van spinnen²⁷¹ des avents und bij ontijden bij die vergaderden worden gepleegt, und t' selven hoe langer hoe mehr overhandt nimxt, Also werden alle inwoners alhier gewaarschouwet niet tho te staen dat ten huese van haarlueden eenige dussdanigen bijsamenkumpsten off vergaderingen geschieden bij een poene van vijff goldtgulden und vijff molder haveren t' verbeuren bij alle</p>	<p>Verbod om onder het mom van spinnen vergaderingen toe te staan en om vastelavond te houden. Bekendgemaakt 23 januari 1642.</p> <p>De ervaring leert dat er 's avonds en 's nachts grote onbetamelijkheden en allerhande schandelijkheden worden gepleegd, wanneer men onder het mom van spinnen bijeenkomt. En dit neemt hoe langer hoe meer de overhand. Daarom worden alle inwoners alhier gewaarschuwd niet toe te staan dat in hun huizen enige van zodanige bijeenkomsten of vergaderingen geschieden, op straffe van vijf goudgulden en vijf molder haver, te verbeuren door al degenen die dit in strijd met dit verbod wel toestaan of die daaraan deelnemen.</p>

²⁵⁸ van de toestemming in 1634 waren in 1638 meer dan 100 afschriften verstrekt door de inmiddels overleden vorige richter Berndt de Rode van Heeckeren

²⁵⁹ niet in den consequentie mogen worden getrokken = van die toestemming mag niet ook in volgende jaren gebruik gemaakt worden

²⁶⁰ consent = toestemming

²⁶¹ verfolglick voer die andre jaren = voor de daaropvolgende jaren

²⁶² ten maintenentie = ter handhaving

²⁶³ die contraventiert van dien = die daarmee (met het plakkaat) in strijd handelt

²⁶⁴ gelt boete soe dartoe is staende = geldboete die daarop is gesteld

²⁶⁵ vorsegd = voornoemd

²⁶⁶ waarschijnlijk was er nog een tweede blad, dat verder ging met "- schieten" en eindigt met de handtekening van de graaf.

²⁶⁷ onder dexel = onder het deksel, onder het mom

²⁶⁸ insolentien = onbetamelijkheden

²⁶⁹ vijleinheijden = schandelijkheden

²⁷⁰ onder dexel = onder het deksel, on het het mom; onder het voorwensel

²⁷¹ gezamenlijk spinnen was klaarblijkelijk een reden om 's avonds bij elkaar te komen

	<p>diegenen die ter contrarie van desen thostaen und doen werden²⁷².</p> <p>Van gelijkcken worden ock hiermede alle vastelavents insolentien, canavellen²⁷³, ock alle vastelaventsbieren, van wat persohnen off onder wat dexsel die ock mochten gepractisiert vorgenohmen, gepleegt offte gedroncken werden bij een gelijke poene van vijff goltgulden und vijf molder haveren mitts desen wel expresselijck²⁷⁴ verboden, wana sick een ieden sall hebben tho reguliren. datum Lechtenvoorde 22de Januarij 1642</p> <p>Henr. Baurman Richter 1642</p>	<p>Evenzo worden hierbij alle vastelavondsonbeschaamdheden, "canavellen" en ook alle vastelavendsbieren, door welke personen of onder welk mom die ook maar mochten worden verricht, voorgenomen, gepleegd of gedronken worden, bij deze uitdrukkelijk verboden op straffe van vijf goudgulden en vijf molder haver. Waarnaar zich een ieder zal hebben te richten. Gegeven te Lichtenvoorde, 22 januari 1642.</p> <p>Henr. Baurman, richter 1642</p> <p>Door mij, Johan Tolner, heb ik bekendgemaakt, de 23e januari 1642.</p>
<p><u>Blad 115-053</u></p> <p>Interdictie om op Sonnen- und anderen dagen t' vieren gehalten²⁷⁵ gheen bijsamenkompsten om binnen to drinken tho beraemen Publicatum 11 Aprilis 1642²⁷⁶</p> <p>den elften aprijll hebbe ick dit gekondighet bij mij Johan Tolner</p> <p>den 11 april 1642 hebbe</p>	<p><u>Blad 115-054</u></p> <p>Also men inderdaet befindt dat op allen Sonnendagen und andere so men t' vieren gehalten²⁷⁷, bij deser Heerlicheit Ingesetenen t'elx²⁷⁸ ongeregelden bijsamenkompsten om bieren tho drincken werden beraemt waerdoor dan dieselven dagen niet allein merklijck ontheiligt, maar ock mede allerhande insolentien²⁷⁹ und muetwillen²⁸⁰ worden bedreven om dan hierna naer behoeren t'versien. Also wordt hiermede allen Ingesetenen sunder onderscheidt</p>	<p>Verbod om op zon- en andere dagen die men gehouden is te vieren (=zon- en feestdagen) samenkomsten om binnenshuis te drinken te beraemen. Bekendgemaakt 11 april 1642.</p> <p>Alzo men in de praktijk constateert dat op alle zondagen en andere dagen, die men gehouden is te vieren, door de ingezetenen van deze Heerlijkheid telkens weer ongeregelde bijeenkomsten om bier te drinken worden beraemd, waardoor dan niet alleen die dagen in hoge mate worden ontheiligt, maar ook allerlei onbeschaamdheden worden bedreven. Om dan hierin naar behoren te voorzien, zo wordt hiermee alle onderdanen zonder onderscheid ernstig bevolen zich van zodanige vergaderingen en van zodanig</p>

²⁷² al degenen die zullen toestaan of handelen in strijd hiermee

²⁷³ canavellen = carnavalsfeesten?

²⁷⁴ expresselijck = uitdrukkelijk

²⁷⁵ Sonnen- und anderen dagen t' vieren gehalten = zondagen en andere dagen die moeten worden gevierd = zon- en feestdagen

²⁷⁶ 11 april 1640 was Paasmaandag

²⁷⁷ andere so men t' vieren gehalten = andere dagen (dan zondagen) die men dient te vieren (godsdienstige feestdagen)

²⁷⁸ t'elx = telkens

²⁷⁹ insolentien = onbetamelijkheden

²⁸⁰ moetwille = baldadigheid, ongeremd gedrag

<p>ick dit gekondighet Bij mij Johan Tolner</p>	<p>well ernstlijck bevohlen sick dusdanen vergaderingen und bierdrinkens op voors.²⁸¹ dagen t'enenmahl t'onthouden, ock mede allen waerden²⁸² und tappers gewarschouwet voer oder onder Godesdienst geen brandewijn, wijn oder bieren tho tappen, ongeregelden gelagen op deselven dagen tho setten noch ijmants ten voors. [...] fine²⁸³ optoholden, bij een poene²⁸⁴ van vijf goltgld van gerechte t'verbeuren bij allen dieghenen diewelcken ter contrarie van dese²⁸⁵ sullen werden bevonden gedaen tho hebben, warna sick een ieder om sijnen schaden t'vermijden kan reguliren Signatum Lechtenvoorde 9de Aprilis 1642</p> <p>Henr. Baurman Richter 1642</p>	<p>bierdrinken ten enen male te onthouden. Ook worden alle herbergiers en tappers gewaarschuwd om voorafgaand aan en tijdens de kerkdienst geen brandewijn, wijn of bieren te tappen, of om op die dagen ongeregelde gelagen te houden of om iemand voor dat doel op te houden. Dit op straffe van een boete van vijf goudguldens, bij het gerecht te verbeuren door al degenen van wie wordt geconstateerd dat zij hiermee in strijd handelen. Waarnaar zich een ieder kan richten om zijn schade te vermijden. Ondertekend Lichtenvoorde, de 9e april 1642 Henr. Baurman, richter 1642</p> <p>Op de elfde april heb ik dit bekendgemaakt, door mij Johan Tolner. Op 11 april 1642 heb ik dit bekendgemaakt, door mij Johan Tolner.</p>
<p>Blad 115-055</p> <p>Prohibitie om boven beraembde tax²⁸⁶ geen torff tho stecken off sijnen dienstboden tho tho staen²⁸⁷ torff tho garen²⁸⁸ noch aen vremen²⁸⁹ op de veenen torff tho verkopen²⁹⁰</p> <p>Publicatum 24de April 1642</p>	<p>Blad 115-056</p> <p>De Ingesetenen deser Heerligheit Lechtenvoorde werden mitts desen wel ernstlijck vermaent in het torffstecken sick tho reguliren und tho holden nae die onder hierboverens dienangaende beraemt. dat ock niemant van dieselven sijnen dienstboden sall mogen consentiren²⁹¹ onder</p>	<p>Verbod om meer dan de vastgestelde hoeveelheid turf te steken, om zijn dienstboden toe te staan turf te verzamelen en om turf vanaf het veen aan vreemden te verkopen. Bekendgemaakt 24 april 1642.</p> <p>De ingezetenen van deze Heerlijkheid Lichtenvoorde worden hierbij ernstig vermaand bij het turfsteken zich te richten naar en zich te houden aan wat hierover is vastgesteld. En dat ook niemand van hen zijn dienstboden zal mogen toestaan om ten eigen nutte turf te steken, onder welk schijn of onder wel mom dat ook maar mocht worden</p>

²⁸¹ voorsegde = voornoemde

²⁸² waerden = waarden (herbergiers)

²⁸³ met dat doel

²⁸⁴ poene = boete

²⁸⁵ ter contrarie van desen = hiermee in strijd

²⁸⁶ de beraemde tax = de tevoren (voor ieder afzonderlijk) vastgestelde hoeveelheid

²⁸⁷ tho tho staen = toe te staan

²⁸⁸ to garen = te verzamelen

²⁸⁹ vremen = vreemden;

²⁹⁰ torff tho verkopen; turf verkopen mocht wel, maar niet vanaf het veen; het bemoeilijkte het toezicht te zeer als ook vreemdelingen turf op het veen afhaalden;

²⁹¹ consentiren = toestaan

<p>Den 24 april 1642 hebbe ick dijt gekondijghet Bij mij Johan Tolner.</p>	<p>wat schijn und dexsel²⁹² t'selve ock vorgenohmen werde tot derselven particulier proufijt²⁹³ torff tho stecken noch ock nit generael²⁹⁴ aen vrembden eenigen torff tho verkoepen, om van die veenen of daaromtrent²⁹⁵ van deselven²⁹⁶ affgehaelt te worden, und infals ijmandts sall bevonden worden ten contrarie van desen²⁹⁷ gedaen tho hebben sall niet allein den turff over den beraambden tax gestecken alsmede aen vremen verkofft und aen dienstboden to steecken ingewilligt, verbeurt maar ock mede nha seeckren gelegenheit in een geldtboten²⁹⁸ tot discretie²⁹⁹ van de Here verfallen sijn, warna sick een ieden om sijnen schaden te vermijden moge reguliren Signatum Lechtenvoorde, 23de Aprilis 1642</p> <p>Henr. Baurman Richter 1642</p>	<p>voorgenomen. En meer in het algemeen, dat ook niemand aan vreemden enige turf zal verkopen om van het veen of uit de directe omgeving daarvan afgehaald te worden. En als iemand blijkt hiermee in strijd te hebben gehandeld, zal hij niet alleen de turf verbeuren die hij boven de vastgestelde hoeveelheid heeft gestoken, die hij aan vreemden heeft verkocht of die hij aan een dienstbode heeft toegestaan om te steken. Maar hij zal ook een geldboete verbeuren, ter beoordeling van de Heer. Waarnaar een ieder zich mag richten om zijn schade te vermijden. Ondertekend Lichtenvoorde, 23 april 1642</p> <p>Henr. Baurman, richter 1642</p> <p>Op 24 april 1642 heb ik dit bekendgemaakt, door mij Johan Tolner.</p>
<p>Blad 115-057</p> <p>Verbott om bij avont bij geen lucht³⁰⁰ tho vlassen oder in eesten³⁰¹ tho stocken</p> <p>Publicatum 17de 7bris³⁰² 1642</p> <p>Den 17de september 1642³⁰³ hebbe</p>	<p>Blad 115-058</p> <p>Alle Ingesetenen worden mitts desen wal ernstlijck gewaarschouwet und vermaent, niet tho te staen³⁰⁴ dat bij die lucht³⁰⁵ in haeren hoeseren werde geflasset³⁰⁶ in geinerlei manieren, dat ock des avents und bij ontijden in gheenen eesten³⁰⁷ off offens³⁰⁸ worde gestoket, voorts dorgaens³⁰⁹ vuer und lucht</p>	<p>Verbod om 's avonds niet bij kaarslicht te vlassen (vlas te hekelen) of om in ovens te stoken. Bekendgemaakt 17 september 1642.</p> <p>Alle ingezetenen wordt bij deze ernstig gewaarschuwd en vermaand niet toe te staan dat bij (kaars)licht in hun huizen wordt gevlact, op geen enkele manier. Dat ook s' avonds en 's nachts in geen droogovens of ovens wordt gestookt en dat vuur en licht zo mag worden bewaard en in acht genomen, dat daarvan geen schade of gevaar is te</p>

²⁹² dexel = deksel, dekmantel, voorwendsel

²⁹³ tot derselven particulier proufijt = voor hun eigen voordeel, voor henzelf

²⁹⁴ generael = meer in het algemeen

²⁹⁵ daaromtrent = uit de omgeving (van het veen)

²⁹⁶ deselven = namelijk: vreemden

²⁹⁷ ten contrarie van desen = in strijd hiermee

²⁹⁸ geldboten = geldboet

²⁹⁹ tot discretie = ter beoordeling

³⁰⁰ (kaars)licht

³⁰¹ eest = soort van droogoven

³⁰² 7bris = septembris;

<p>ijck dijt gekondijghet Bij mij Johan Tolner</p>	<p>dargestaldt³¹⁰ moge bewaart und in vlijtigen agt genomen worden, damitt deserwegen geen schade off gefahr t'verwachten. Und dafern³¹¹ ijmandts so selfs sijn hoesgesin off inwoneren ten contrarie doende bevonden worde, sall iedesmahls³¹² aan den Heere verbeurt hebben vijff goltguldens van gewichte, warna sick een ieder om sijnen schade te vermijden sall hebben tho reguliren. Signatum Lechtenvoorde 17de septembris 1642</p> <p>Henr. Baurman Richter 1642</p>	<p>verwachten. En indien iemand hetzij zelf, zijn huisgezin of inwonenden hiermee in strijd blijkt te handelen, zal hij iedere keer aan de Heer verbeurt hebben vijf goudguldens van (het juiste) gewicht. Waarnaar zich een ieder zal hebben te richten om zijn schade te vermijden. Ondertekend te Lichtenvoorde op 17 september 1642.</p> <p>Op 17 september 1642 heb ik dit bekendgemaakt door mij, Johan Tolner.</p>
<p>Blad 115-059</p> <p>Verbott om geenen mest op die straten tho leggen</p> <p>Publicatum 8de octobris 1642³¹³</p> <p>Den 8 oktober 1642 hebbe ijck dijt gekondijghet Bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 115-060</p> <p>Also daglichs grote onordningen in het opsetten van und leggen van mesthopen op die strate alhier binnen Lechtenvoorde hoe langer hoe mehr gepleegt wordt, werden mitts desen alle inwohneren wel ernstlick gewaarschouwet sick desen vortan t'enenmahl t' onthouden, und die ghene so albereits³¹⁴ haeren mest verhaelder³¹⁵ mate hebben opgesett dat sij derselven binnen vier dagen sollen doen wegbrengen, und infall³¹⁶ ijmandts ter contrarie van dien worde vorname³¹⁷, oder sunsten³¹⁸ hierin suemigh³¹⁹ befunden</p>	<p>Verbod om mest(hopen) op straat te plaatsen. Bekendgemaakt 8 oktober 1642.</p> <p>Omdat hoe langer hoe meer dagelijks grote ordeloosheid bij het opzetten en plaatsen van mesthopen op de straat alhier binnen Lichtenvoorde wordt gepleegd, worden hierbij alle inwoners ernstig gewaarschuwd zich voortaan hiervan (van deze ordeloosheid) ten enen male te onthouden. En diegenen die hun mest op genoemde wijze hebben opgehoopt, worden gewaarschuwd dat zij die binnen vier dagen zullen laten afvoeren. En ingeval iemand in strijd hiermee handelt of overigens hierin nalatig blijkt, zal hij telkens aan de Heer verbeurt hebben twee daalders.</p>

³⁰³ 17 september 1642 viel op een zaterdag; op 17 september was het bevel uitgegeven; mogelijk is hier sprake van een verschrijving van Johan Tolner en vond de publicatie plaats daags daarna, op 18 september 1642;

³⁰⁴ tho te staen = toe te staan

³⁰⁵ lucht = (kaars)licht

³⁰⁶ geflasset = vlassen, (brandbaar) vlas bewerken;

³⁰⁷ eest = soort droogoven

³⁰⁸ offens = ovens

³⁰⁹ dorgaens = voortdurend(?)

³¹⁰ dargestaldt ... damit = zodanig ... dat ?

³¹¹ dafern = in zoverre, indien

³¹² iedesmahls = iedere keer

³¹³ 8 oktober 1642 viel op een zaterdag ;op 8 oktober was het bevel uitgegeven; mogelijk is hier sprake van een verschrijving van Johan Tolner en vond de publicatie plaats daags daarna, op 9 oktober 1642;

³¹⁴ albereits = al, reeds

³¹⁵ verhaelder mate = genoemde

³¹⁶ infall = ingeval, indien

	<p>worde, sall t'elx³²⁰ aen den Here verbeurt hebben twee daler, warna sick een ieder om sijnen schade t'vermijden, moghe reguliren. datum Lechtenvoorde den 8de Octobris 1642</p> <p>Henr. Baurman Richter 1642</p>	<p>Waarnaar zich een ieder om zijn schade te vermijden moge richten. Gegeven te Lichtenvoorde op de 8e oktober 1642,</p> <p>Henr. Baurman, richter 1642</p> <p>Op 8 oktober 1642 heb ik dit bekendgemaakt, door mij Johan Tolner.</p>
<p>Blad 115-061</p> <p>Verbott om gheen vercken op Heeren land tho laten kommen off sunst tho laeten lopen</p> <p>Publicatum 26 december 1642³²¹</p> <p>Den 26 december 1642 hebbe ijck dijt gekondijget Bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 115-062</p> <p>Alle Ingeseten worden mitts desen wel ernstlijck gewaarschouwet haare vercken tho holden van Heeren landen, und infahl³²² ijmandts ter contrarie bevonden worde³²³, sall voor den Heer voor elck vercken verboert hebben iedermaels³²⁴ een halff molder haveren, dha ock ijmandts op sijn onderhebben landen eenige vercken worden sonder t'selven den officiere tho kennen tho geven sall wegens sijn stillschweijgen een molder haveren verbeurt hebben. Van gelijkcken werden ock alle inwohneren vermaent haeren vercken bij dage offte nachte niet tho laeten om her loopen binnen off buijten³²⁵, allent bij poene als vooren und vergoedungh van schaden bewijsslijck gedaen, warna sick een ieder om als vooren t'vermijden kan reguliren. Signatum Lechtenvoorde 26 December 1642 olden tijds³²⁶</p>	<p>Verbod om varkens op het land van de Heer te laten komen of overigens (los) te laten lopen. Bekendgemaakt 26 december 1642.</p> <p>Alle ingezetenen worden hierbij ernstig gewaarschuwd hun varkens van het land van de Heer te houden. En als iemand hiermee in strijd blijkt te handelen, zal hij aan de Heer iedere keer voor elk varken een half molder haver verbeurt hebben. En ook als iemand op zijn land een varken vindt, zonder dat aan de officier te kennen te geven, zal hij wegens zijn stilzwijgen een molder haver verbeurt hebben. Eveneens worden alle inwoners vermaand hun varkens overdag en 's nachts niet rond te laten lopen, binnen of buiten (de stad), dit alles op straffe van een boete als hiervoor genoemd en met de verplichting alle aange-toonde schade te vergoeden. Waarnaar zich een ieder kan richten om het hiervoor genoemde te vermijden. Ondertekend te Lichtenvoorde op 26 december 1642, oude tijd (=Juliaanse kalender).</p> <p>Henr. Baurman, richter</p>

³¹⁷ handelt

³¹⁸ sunsten = anderszins

³¹⁹ suemigh = nalatig

³²⁰ t'elx = telkens

³²¹ maandag 26 december 1642; tweede kerstdag was sinds de Dordtse Synode van 1618/1619 een officiële feestdag;

³²² infahl = ingeval, indien

³²³ ijmandts ter contrarie bevonden worde = als iemand betrappt wordt (hiermee) in strijd (te handelen)

³²⁴ iedermaels = iedere keer

³²⁵ binnen of buijten = binnen of buiten het stadje

³²⁶ olden tied: in Gelderland gold tot juli 1700 de Juliaanse kalender ("oude tijd");

	Henr. Baurman Richter 1642	1642 Op 26 december 1642 heb ik dit bekendgemaakt, door mij Johan Tolner.
Blad 115-063 Verbod om geen vastelavent tho holden noch up Sonnedag[en] bier tho tappen Publicatum 28 ^{de} Januarij 1643 ³²⁷ Den 28 januarij 1643 hebbe ijck dijt gekondijghet bij mij Johan Tolner	Blad 115-064 Allen onderdanen deser Heerligheit wordt well expresselijck ³²⁸ geboden gheen vastelaventsgelagen tho holden, tho setten off onder watt dexsel ³²⁹ dattet ock solde mogen sijn eenige bijsamenkompsten tho beraemen, noch ock andere ongeregeltheijden oder insolentien ³³⁰ tho plegen. Werden ock alle waerden ³³¹ eens vor alle gewarschouwet, sich des Sonnedags und andere die men t'vieren gehalten ³³² geen gelagen tho setten oder voer dieselve to tappen t'sije wijnen oder bieren. Und infahl ³³³ ijmandts ten contrarie doen worde sall t'elx ³³⁴ aen den Heere verbeurt hebben drie goltguldens, waarna sick een ieder om sijnen schade te vermijden kan reguliren. Signatum Lichtenvoorde 28 ^{de} Januarij 1643 Henr. Baurman Richter 1643	Verbod om vastelavent te houden en om op zondagen bier te tappen. Bekendgemaakt 28 januari 1643 Alle onderdanen van deze Heerlijkheid wordt uitdrukkelijk verboden vastelavondsgelagen te houden, aan te richten of, onder welke schijn dat het maar mag zijn, enige bijeenkomst te organiseren of om andere ongeregelheden of onbeschaamdheden te plegen. En ook alle herbergiers worden voor eens en altijd ge-waarschuwd, op zon- en feestdagen geen gelagen aan te richten of daarvoor te tappen, hetzij wijnen of bier. En als iemand blijkt hiermee in strijd gehandeld te hebben, zal hij telkens drie goudguldens aan de Heer verbeurt hebben. Waarnaar een ieder zich kan richten om zijn schade te vermijden. Ondertekend te Lichtenvoorde op 28 januari 1643. Henr. Baurman, richter 1643 Op 28 januari 1643 heb ik dit bekendgemaakt, door mij Johan Tolner.
Blad 115-065	Blad 115-066	Verbod dat niemand in de marke van een ander plag-

³²⁷ 28 januari 1643 viel op een zaterdag ;op die datum was het bevel uitgegeven; mogelijk is hier sprake van een verschrijving van Johan Tolner en vond de publicatie plaats daags daarna, op 29 januari 1643;

³²⁸ expresselijck = uitdrukkelijk

³²⁹ dexel = deksel, dekmantel, voorwensel

³³⁰ insolentien = onbetamelijkheden

³³¹ waerd = waard (herbergier)

³³² andere die men t'vieren gehalten = andere (dagen) die men dient te vieren = feestdagen

³³³ infahl = ingeval, indien

³³⁴ t'elx = telkens, steeds

<p>Prohibitie dat den enen in dess anderen marcke niet en sall vermogen plaggen tho meijen, torff to graven</p> <p>Publicatum 4ta Aprilis³³⁵ 1643</p> <p>Bij mij Johan Tolner hebbe ijck dijt gekondighet den 4 Aprilis 1643</p>	<p>Also in deser Heerlicheits Buerschappen³³⁶ so in het plaggen³³⁷, heijt und schadden³³⁸ meijen, als oock torff tho stecken, allerhanden onordungen werden befunden, doordien d' inwonneren van die eenen buerschap in d' anderen onder dexel³³⁹ dat sij op daghuer³⁴⁰ darin als vooren kommen arbeiden³⁴¹, off het bearbeidede affhaelen; und dan hiedoor niet allein voelfoldegen³⁴² inconuenienten³⁴³ ontstaen, maer oock die marcken van Buerschappen merckelijck worden vernaedeijlt³⁴⁴ om dan naer behoeren hirin t'vorsien. Also wordt vanwege Sijne Graefflijcke Gnade als deser Heerlicheit marckenrichter alle Ingesetenen und Inwonneren van Buerschappen sowell huessittenden als dienstboden sonder onderscheidt, mitts desen well ernstlijck geboden dat sick nijmandts vortaeen sall laten gelusten³⁴⁵ op daghuer off voer sijn eijgen provisie³⁴⁶ in eenige andere marcken van buerschappen als ware hij huijssittende off wonhaftigh sijn esplaggen, heijt off schadden to meijen torff to steken off aff tho haelen, off iet anders buijten kenniss dess officiers in tho doen, und dafern ijmandts ter contrarie mogte worden befunden³⁴⁷, sall niet allein t'gene hij in anderen buerschappen, gemeijnt</p> <p>[het vervolg ontbreekt]</p>	<p>gen mag maaien of turf te graven. Bekendgemaakt 4 april 1643.</p> <p>Dat in de buurtschappen van deze Heerlijkheid zowel bij het plaggen als bij het heide en schadden maaien allerhande onregelmatigheden worden geconstateerd, doordat inwoners van de ene buurtschap in een andere buurtschap werken of het bewerkte komen afhalen, onder het voorwendsel dat zij op daghuur werkzaam zijn. En dat hierdoor niet alleen allerlei onaangename situaties ontstaan maar ook de marken van de buurtschappen aanzienlijk worden benadeeld.</p> <p>En om dan hierin te voorzien, wordt vanwege zijne grafelijke genade, als markenrichter van deze Heerlijkheid, alle ingezetenen en inwoners van de buurtschappen, zowel degenen die hier hun huis hebben als hun dienstboden, bij deze ernstig gelast dat voortaan niemand zich nog zal aanmatigen op daghuur of voor zichzelf in een marke van een andere buerschap, alsof hij daar een huis zou hebben of woonachtig zou zijn, te plaggen, heide of schadden te maaien of turf te steken of af te halen of iets anders buiten kennis van de officier te doen. En als iemand blijkt in strijd hiermee te handelen, zal hij niet alleen het geen hij in andere buurtschappen in bezit heeft genomen (.....)</p> <p>Door mij, Johan Tolner, heb ik dit bekendgemaakt op 4 april 1643</p>
--	---	--

³³⁵ quarta Aprilis 1643 = de vierde (dag) van april 1643

³³⁶ de buurtschappen, Zieuwent/Harreveld, Lieveelde en Vragender

³³⁷ plaggen is het verwijderen van de bovenste grondlaag met begroeiing. Een uitgestoken zode met gras- of heideplanten plus beworteling is een plag. De plaggen werden als strooisel in de stal gelegd en zo met dierlijke uitwerpselen tot compost vermengd die ten slotte jaarlijks naar de akker op de es werd gebracht ter bemesting.

³³⁸ schadde = gedroogde veenachtige zode als brandstof gebruikt

³³⁹ onder dexel = onder het deksel = onder het voorwendsel

³⁴⁰ op daghuer = als daghuurder

³⁴¹ als voren komen arbeiden = genoemde werkzaamheden zal verrichten

³⁴² voelfoldegen = veelvuldige

³⁴³ inconuenienten = onaangename situaties

³⁴⁴ vernaedeijlt = benadeeld

³⁴⁵ sick verlusten = zich zal veroorloven, zich zal permitteren

³⁴⁶ voer sijn eijgen provisie = voor zichzelf

³⁴⁷ ter contrarie mogte worden befunden = betrapt mocht worden (hiermee) in strijd te handelen

<p>Blad 115-067</p> <p>Verbott om geen papegaj tho beschieten Publicatum 8de Maij 1643³⁴⁸</p> <p>Den 8 mej hebbe ijck dit gekondighet bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 115-068</p> <p>Uth expresse bevel van Sijne Graffl. gnaden³⁴⁹ wordt mitt desen wel ernstlijck verboden het papegaj schieten³⁵⁰ als mede allen anderen insolentien³⁵¹ diewelcken in plats van dien off andersins mogten erdacht³⁵² vorenomen off gepleegt werden. Und sullen bij poene³⁵³ van twee goltgulden und twee molder haveren t'vebeuren bij allen diegenen vor hoofft³⁵⁴ sodanen sollen mogen contrarijren³⁵⁵, warna sick een ieder om die vogaende poene t' vermijden sall hebben tho reguliren. Signatum Lichtenvoorde 7^a Maij 1642³⁵⁶</p> <p>Henr. Baurman Richter 1642</p>	<p>Verbod om papegaai te schieten. Bekendgemaakt 8 mei 1643.</p> <p>Op uitdrukkelijk bevel van zijne grafelijke genade wordt hierbij nadrukkelijk verboden het papegaai schieten alsmede alle onbeschaamdheden die in plaats daarvan of anderszins mochten worden voorgenomen of mochten worden gepleegd.</p> <p>En allen die hiermee in strijd mochten handelen, zullen per hoofd twee goudgulden en twee molder haver verbeuren. Waarnaar zich een ieder zal moeten richten om de hiervoor genoemde boete te vermijden. Ondertekend te Lichtenvoorde op 7 mei 1642</p> <p>Henr. Baurman, richter 1642</p> <p>Op 8 mei heb ik dit bekendgemaakt door mij, Johan Tolner.</p>
<p>Blad 115-069</p> <p>Rakende het papegaj schieten und torff te verkopen op veenen Publicatum 14de Maij 1643</p> <p>Den 14 maij 1643 hebbe ijck dijt gekondijget bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 115-070</p> <p>Wordt mits desen well ernstlijck in desen Heerlicheit Lichtenvoorde verboden het papegaj schieten, alsmede allen anderen insolentien³⁵⁷, die in plaets van dien enigins mochten erdacht³⁵⁸, vorenomen off op Sonnendagen oder andere die men t'vieren gehalten³⁵⁹, bij vergaderingen mitt</p>	<p>Betreffende het papegaai schieten en het verkopen van turf vanaf de venen. Gepubliceerd 14 mei 1643</p> <p>Hierbij wordt in deze Heerlijkheid Lichtenvoorde streng verboden het papegaai schieten alsmede alle andere onbetamelijkheden die in plaats daarvan mochten worden bedacht of voorgenomen. Of die gepleegd worden op zonen feestdagen bij bijeenkomsten, waarbij bier wordt gedronken. Dit op straffe van een boete van twee goudgul-</p>

³⁴⁸ 8 mei 1643 was een maandag; Tolner bedoelt 1642;

³⁴⁹ Sijne Graffl. gnaden = Zijne Grafelijke Genade = de graaf van Limburg Stirumb

³⁵⁰ papegaj schieten = het schieten op een houten vogel bovenop een paal

³⁵¹ insolentien = onbetamelijkheden

³⁵² erdacht = bedacht

³⁵³ bij poene = op straffe

³⁵⁴ vor hoofft = per persoon

³⁵⁵ contrarijren = overtreden

³⁵⁶ 7^a Maij 1642 = septima (de 7^e) mei 1642

³⁵⁷ insolentien = onbeschaamdheden, onbetamelijkheden

³⁵⁸ erdacht = bedacht

	<p>bier drinken gepleegt worden und sulx bij poene van twee goltgulden van gewichte t'vebeuren bij alle diegene so tegens het verbott voors.³⁶⁰ gedaen tho hebben sollen werden befunden. Verder oock mede alle Ingesetenen gewaarschouwet, haere dienstboden tot denselven particulieren proufit, geen torff stecken tho consentiren³⁶¹, noch oock aan vrembden op den veenen off daaromtrent eenigen torff tho verkopen³⁶², bij verbeurte deselffen torffs und arbitrale straffe warna sick een ieder om sijnen schaden t'vermijden, sal hebben tho reguliren. Signatum Lichtenvoorde 13 Maij 1643</p> <p>Henr. Baurman Richter, 1643</p>	<p>dens van (het juiste) gewicht, te verbeuren door al degenen die tegen het voormelde verbod blijken te hebben gehandeld.</p> <p>Verder worden oock alle ingezetenen gewaarschuwd om hun dienstboden niet toe te staan tot hun eigen voordeel turf te steken of om aan vreemden vanaf de venen of directe omgeving daarvan turf te verkopen. Dit op straffe naar bevind van zaken en verbeurte van die turf.</p> <p>Waarnaar zich een ieder zal moeten richten om zijn schade te voorkomen. Ondertekend te Lichtenvoorde, 13 mei 1643.</p> <p>Henr. Baurman, richter 1643</p> <p>Op 14 mei 1643 heb ik dit bekendgemaakt door mij, Johan Tolner.</p>
--	--	---

³⁵⁹ andere die men t'vieren gehouden = andere (dagen dan zondagen) die men dient te vieren = feestdagen

³⁶⁰ voorsegd = voornoemde

³⁶¹ consentiren = toe te staan

³⁶² maatregel om controle op illegaal turf steken door onbekenden op het veen te vergemakkelijken

<p>Blad 115-071</p> <p>Erentfesten Acgtbaren onsen lieven besondern Henricus Boerman, Righter der Herligheijt Lichtenvoorde tott Lichtenvoorde³⁶³</p> <p><i>Traditum</i>³⁶⁴ 29 Julij 1643 <i>Publicatum</i> 30de Julij</p> <p><i>Sijn Graeffl. gnaden bevehl wegens ontheiligungh dess Sabbaths</i></p>	<p>Blad 115-072</p> <p>Wij Georgh Ere[nst] Graeff tot Limburg[h] Bronckhorst, heer tott Stijromb, Wisch, Borc[uloh] en Lichtenvoorde, Erff-Banderheer des Forste[n-]dombs Geldre en Graefschap Zutphen, enz.</p> <p>Het is Ons voorcoomen dat, onaengesien die expresse³⁶⁵ bevelen ende placcaten voor deesen bij t' hoff van Gelderlandt³⁶⁶ uijtgegeeven teegens die profaneerders³⁶⁷ der Sondaegen, en anderer bij Goodes Kercke toegelaetene feestdaegen, men effenwel niet naer en laet, in onse Stadt ende Heerligheijt Lichtenvoorde, alle feest ende Sondaegens te misbruijcken, met freeten, suijsen, banquetteeren ende allerhande insolentien ende schandaelen te veroeffenen, ende dat voornaementlijck onder die predicatien³⁶⁸, streckende tott groot argernisse ende onstigtinge³⁶⁹ van Goodes kercke ende gemeente, sonder dat nochtans bij Ue.³⁷⁰ ende andere onse officieren hierop weijnich geldt³⁷¹, noch volgens het te-</p>	<p>Het bevel van zijne grafelijke genade betreffende de ontheiliging van de sabbat. Overhandigd 29 juli 1643, bekendgemaakt 30 juli 1643</p> <p>Aan de "eerenveste" en geachte, onze gewaardeerde en bijzondere Henricus Boerman, richter van de Heerlijkheid Lichtenvoorde te Lichtenvoorde.</p> <p>Wij Georgh Ernst, graaf van Limburg, Bronckhorst, heer van Stirum, Wisch, Borculo en Lichtenvoorde, erfbanerheer van het vorstendom Gelre en de graafschap Zutphen.</p> <p>Wij hebben vernomen dat, ondanks de uitdrukkelijke bevelen en plakaten dienaangaande door het Hof van Gelderland uitgegeven tegen de schenders van de zondagen en andere, door Gods Kerk toegelaten feestdagen, men niet nalaat in onze stad en heerlijkheid Lichtenvoorde, alle feest- en zondagen te misbruiken om te vreten, te zuipen en feestgelagen te houden en om allerhande onbeschaamdheden en schandelijkheden te plegen en dat vooral tijdens de kerkdiensten, wat leidt tot grote ergernis en aanstoot van bij Gods Kerk en Gemeente. En dit echter zonder dat u of onze andere officieren zich daar veel aan gelegen laten liggen noch ook maar in het minste optreden om tot bestraffing van de overtreders hiervan over te gaan, volgens de strek-</p>
--	---	---

³⁶³ de adressering van het bevel;

³⁶⁴ traditum = overhandigd, bezorgd

³⁶⁵ expresse = uitdrukkelijke

³⁶⁶ Gelderland = aanduiding van het vorstendom Gelre en de graafschap Zutphen tezamen

³⁶⁷ profaneren = ontwijden, ontheiligen

³⁶⁸ met "onder de predicatien" is alleen een tijdsaanduiding bedoeld, zoals uit het vervolg blijkt; het "freeten en te suijsen" gebeurde in herbergen en tapperijen op tijdstippen dat de predicatien in de kerk plaatsvonden; niet is bedoeld dat in de kerk werd gevreten en gezopen

³⁶⁹ ontstigting = aanstoot

³⁷⁰ bij U Edele (= door u)

	<p>neur ende inhoud vande verss. placaten hierin tot bestraffinge der overtreeders ende verbreekers derselven, in t' geringste geprocedeert maer alles met oogluijckinge aengesien wordt. Soo is aen Ue mits deesen Onse ernstelicke bevel, bij poene van Onse hoogste ongenaede, dat gij voortaan hierop sult letten, ende dieselven soo onder die predicatien, het sij voor ofte naer den middagh in eenige herberge offte bierbancken souden moogen gehouden worden te slaen inde boete van vijf goltguldens, sonder eenige conniventie³⁷², ----- Ende op dat niemant hiervan ignorantie magh hebben te pretendeeren, sult gij sulcks toecoomenden ^{Sondagh} oopentlick inde kerke doen publiceeren³⁷³, ende der gemeijnte ancondigen, bevelende oock den voogt³⁷⁴ die herbergen allemael te onder die predicatien te visiteeren, woornaer gij U sult reguleeren ende blijven Ue. met genaeden bijgedaen³⁷⁵ Actum³⁷⁶ op onsen huijse Wisch³⁷⁷ den 26ⁿ Julij 1643</p> <p>Georg Ernst graff zu Lijmbg.</p>	<p>king en inhoud van de onderscheiden plakaten. Maar dat alles oogluikend wordt aangezien. En daarom bij deze ons ernstig bevel aan u, op straffe van onze hoogste ongenade, dat u voortaan hierop zult letten en als het weer gebeurt tijdens de diensten, het zij voormiddags dan wel namiddags in een herberg of bierbank, (u aan de overtreeders) een boete oplegt van vijf goudguldens, zonder enige toegeeflijkheid. En opdat niemand zal kunnen stellen hiervan onwetend te zijn, zult u dit aanstaande zondag in het openbaar bekend laten maken in de kerk en dit aan de gemeente laten aankondigen. En wij bevelen ook de voogd de herbergen allemaal tijdens de kerkdiensten te inspecteren, waarnaar u zich zult richten. Wij blijven U edele met welwillendheid togedaan. Gedaan op ons Huis Wisch, op 26 juli 1643.</p> <p>Georg Ernst, graaf van Limburg</p>
--	---	--

³⁷¹ zonder dat u daar erg zwaar aan tilt

³⁷² conniventie = toegeeflijkheid

³⁷³ publiceeren = bekendmaken

³⁷⁴ juridische ambtsdrager, "politiechef"

³⁷⁵ bijgedaan = togedaan?

³⁷⁶ actum = gedaan

³⁷⁷ kasteel Wisch in Terborg

<p>Blad 115-073</p> <p>Prohibitie om op Sondaghen niet tho tappen etc.</p> <p>Publicatum 1 et 3^{tia} Martij³⁷⁸ 1644³⁷⁹</p> <p>Dijdt ijss gekondiget Bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 115-074</p> <p>Publicatum 1^a et 3^{tia} Martij 1644</p> <p>Also tot mehrmahlen d' Ingesetenen deser Heerlicheit sijn ge bij kerkenpraecken sijn gewaerschouwet op Son- und anderen dagen die men t' vieren gehouden³⁸⁰, gheen vergaderingen off bij-samenkompsten onder wat dexsel³⁸¹ deselven oock solden mogen vorenomen^{worden}, aanto stellen; dat oock waarden, tappers, als anderen sick dess tappens und gelagh settens, hettsij in brandewijn, wijnen oder bier op die voors.³⁸² dagen, sowell onder den voor- als namiddags praedicatien als oock nacht, schlapender tijden, t'enenmahl solden onthouden. Und dan sodanigh warschouwen und bij kerckenspraken gedaen bevel bij³⁸³ d' Ingesetenen, waarden, tappers und anderen nicht naar behoeren wordt achtervolgt³⁸⁴. So will men all dieselven mitts desen nochmahls well ernstlijck hebben gewaerschouwet sick allen ongeregelirden bijsamenkompst zechens³⁸⁵ und tappen op daghe und tijdt voors. und mede des avents nae negen uhren t'enenmahl t' onthouden. Und infahl eenige waerden, tappers als anderen, ter contrarie³⁸⁶ van desen tho doen befunden worden, sollen iedesmahls aen den Heere een pont Vlamisch³⁸⁷, wesende ses guldens Hollandsch</p> <p>(het vervolg ontbreekt)</p>	<p>Verbod om op zondagen te tappen etc. Bekendgemaakt op 1 en 3 maart 1644.</p> <p>Dat meermaals de ingezetenen van deze Heerlijkheid door kerkenpraeken sijn gewaerschuwd op zondagen en andere dagen die men moet vieren, geen vergaderingen of bijeenkomsten te houden, onder wel voorwendsel dat oock mocht worden voorgenomen. En dat oock herbergiers, tappers en anderen ten enen male op die dagen zich dienen te onthouden van het tappen en het houden van gelagen, hetzij met brandewijn, wijnen of bier, zowel tijdens de kerkdiensten 's morgens en 's middags, als 's nachts, gedurende slapentijds. En omdat dan deze waarschuwing en bij kerkenpraeken gedane bevel niet naar behoren wordt nageleefd, worden allen nogmaals ernstig gewaerschuwd zich van alle ongeregelde bijeenkomsten en drinkgelagen en tappen op genoemde dagen en tijden en ook 's avonds na negen uur, ten enen male te onthouden. En als herbergiers, tappers of anderen blijken hiermee in strijd te handelen, dan moet iedere keer aan de Heer een Vlaams pond, zijnde zes Hollandse guldens (.....)</p> <p>Dit is bekendgemaakt door mij, Johan Tolner.</p>
---	---	--

³⁷⁸ 1 et 3^{tia} Martij = prima et tertia Martii = op de eerste en derde (dag) van maart

³⁷⁹ 1 maart 1644 was een "gewone" vrijdag; 3 maart was een "gewone" zondag; Pasen 1644 was op 17 maart.

³⁸⁰ andere dagen die enen t' vieren gehouden = andere dagen (dan zondagen) die men moet vieren = officiële (kerkelijke) feestdagen

³⁸¹ onder wat dexel (deksel) oock = onder welk voorwendsel oock maar

³⁸² voorsegde = genoemde

³⁸³ bij = door

³⁸⁴ achtervolgt = opgevolgd, nageleefd

³⁸⁵ zech = feestmaal, drinkgelag

³⁸⁶ ten contrarie = in strijd met

³⁸⁷ een Vlaams pond (rekeneenheid) = 6 Carolusguldens

<p>Blad 115-075</p> <p>Mandament om het holt van Heeren landen tho ruijmen de dato 30de martij 1644</p> <p>IJck hebbe dijt gekondighet Johan Tolner</p>	<p>Blad 115-076</p> <p>Alle die ghenen so enigh holt gehouwen oder ongehouden in Ihren Graefflijken Gnaden busch, woltmaten³⁸⁸ off anderen Ihren Gnaden thobehoerende kampen off landen, alhier onder Lechtenvoorde gelegen, onaffgehaelt mogen hebben, worden hiermede vermaent t'selve binnen den tijdt van viertijn dagen a dato deses³⁸⁹ bij verlies des selven holtts klein off groot, aff to haelen, warnae sick een ieder dien het aangaen magh, sall hebben tho reguliren. Signatum Lechtenvoorde 30de Martij 1644</p> <p>Uth bevehl van Ihr Graeffl. gnaden Henr. Baurman Richter 1644</p>	<p>Aanmaning om het hout van het land van de Heer te halen, van 30 maart 1644.</p> <p>Al degenen die enig hout, gekapt of ongekapt in het bos van zijne grafelijke genade, in zijn "woltmaten" of op andere kampen of landen die aan zijne genade toebehoeren, alhier onder Lichtenvoorde gelegen, niet afgehaald hebben liggen, worden hierbij aangemaand om dit binnen de tijd van veertien dagen na vandaag af te halen en anders dit hout, klein of groot, te verliezen. Waarnaar zich iedereen die het mag aangaan, zal hebben te richten. Ondertekend te Lichtenvoorde, 30 maart 1644.</p> <p>Op bevel van zijne grafelijke genade, Henr. Baurman, richter 1644</p> <p>Ik heb dit bekendgemaakt, Johan Tolner</p>
--	--	--

³⁸⁸ woltmaat = woudmaat? een stuk land ingeplant met bomen?

³⁸⁹ a dato deses = na vandaag

<p>Blad 115-077</p> <p>Verbott van den papegaj niet tho beschieten almede van kraijen- koppen tho leveren de dato 27de Aprilis 1644</p> <p>IJck Johan Tolner hebbe dijt gekondijget</p>	<p>Blad 115-078</p> <p>Alle desen Heerligheijt Ingeseten werden mitts desen well ernstlijck gewaarschouwet van niet tho sullen vermogen den papegaj tho beschieten off anderen insolentien die welcken in plats van dien solden konnen erdacht off vorenomen worden eenighsins tho plegen, und sulx bij een poene van twee goltguldens van gewichte und twee molder haveren, voor hoofft³⁹⁰ tho verbeuren bij alle diegenen so hier tegens doen off vornehmen sullen. Werden oock hijneffens almede vermaent nha olden gewoonten binnen een monat³⁹¹ a dato deses³⁹² aen den officieren³⁹³ tho brengen koppen offte eijer van kraijen, rucken³⁹⁴ und exteren³⁹⁵; dafern³⁹⁶ ijmandts hiermee saumhafftigh³⁹⁷ soll nae verloop des voors:³⁹⁸ tijdtts een halff molder haveren verbeurt hebben, warnae sich een ieder om die vogaende poene t' vermijden kan reguliren. Signatum, Lechtenvoorde 27de Aprilis 1644</p> <p>Henr. Baurman Richter 1644</p>	<p>Verbod om papegaj te schieten. Almede (vermaning om) kraaienkoppen te leveren. Van 27 april 1644.</p> <p>Alle ingezeten van deze Heerlijkheid worden bij deze ernstig gewaarschuwd om zich niet te zullen verstouten de papegaj te beschieten of andere onbeschaamdheden, die in plaats hiervan kunnen worden bedacht of voorgenomen, op enigerlei wijze te plegen. En dit op straffe van twee goudgulden van (het juiste) gewicht en twee molder haver, per persoon te verbeuren door al degenen die hiertegen handelen of het voornemen daartoe hebben.</p> <p>En tevens worden de ingezetenen vermaand om binnen een maand na heden aan de officieren koppen of eieren te brengen van kraaien, roeken en eksters. En als iemand hierbij in gebreke blijft zal hij na verloop van genoemde tijde een half molder haver verbeurd hebben. Waarnaar zich een ieder kan richten om genoemde straf te vermijden. Ondertekend te Lichtenvoorde, 27 april 1644</p> <p>Henr. Baurman, richter 1644</p> <p>Ik, Johan Tolner, heb dit bekendgemaakt.</p>
--	--	--

³⁹⁰ per persoon

³⁹¹ monat = maand

³⁹² binnen een monat a dato deses = binnen een maand na heden

³⁹³ officieren = (justitiële) ambtsdragers, zoals de richter

³⁹⁴ roeken

³⁹⁵ eksters

³⁹⁶ dafern = in zoverre

³⁹⁷ saumhafftigh = nalatig

³⁹⁸ voors: = voorsege = hiervoor genoemde

<p>Blad 115-079</p> <p>Prohibitien om vercken und ander vehe nicht ongehoedet tho laten gaen Publicatum 5ta Maij 1644³⁹⁹</p> <p>Dijt hebbe ijck gekondighet bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 115-080</p> <p>Alle Ingesetenen sowel binnen als buijten⁴⁰⁰ werden avermaels hiermede well ernstlijck vermaent, haere vercken und andere hoedtbaer und averfallende sprengisch vehe⁴⁰¹, ongehoedt und ongemot⁴⁰² niet tho laeten gaen und so ijmandts ter contrarie⁴⁰³ bevonden wordt sall als een verachter van des Heren bevelen niet allein anderen ten exempel naer behoeren gestrafft werden, maar ock mede schuldigh⁴⁰⁴ und geholden sijn, allen verorsaackten und angedaenen schade, sowel aen vrechten⁴⁰⁵ als gewass t'vergoeden warna sick vortaen een ieder sonder alle tegenspracken sall hebben tho reguliren.</p> <p>Ankommenden woensdagh wesenden den recht-dagh deser maant Maij sall het ordinaris Landtgerichte dienen, waarna sick dieselven die het angaen moge sollen hebben tho richten. Signatum Lechtenvoorde 4de Maij 1644</p> <p>Henr. Baurman Richter 1644</p>	<p>Verbod om varkens en ander vee zonder toezicht te laten lopen. Bekendgemaakt 5 mei 1644.</p> <p>Alle ingezetenen, zowel binnen als buiten (de stad), worden hierbij nogmaals ernstig vermaand hun varkens en ander "averfallend en sprengisch" vee niet zonder toezicht en "ongemot" te laten lopen. En als iemand blijkt hiermee in strijd te handelen, zal hij niet alleen, als waarschuwing voor anderen, gestraft worden voor het negeren van de bevelen van de Heer. Maar ook zal hij aansprakelijk zijn en verplicht zijn om alle veroorzaakte en aangedane schade, zowel aan afscheidingen als aan gewassen, te vergoeden. Waarnaar zich voortaan een ieder zonder enige tegenspraak zal hebben te richten.</p> <p>Aanstaande woensdag, zijnde de zittingsdag van het gerecht van deze maand mei, zal het gewone landgerecht zitting houden, waarnaar degenen die het aangaat zich zullen hebben te richten. Ondertekend te Lichtenvoorde, 4 mei 1644.</p> <p>Henr. Baurman, richter 1644</p> <p>Dit heb ik bekendgemaakt door mij, Johan Tolner.</p>
--	--	--

³⁹⁹ quinta Maii 1644 – de 5e (dag) van mei 1644

⁴⁰⁰ sowel binnen als buijten = binnen en buiten de stad wonend?

⁴⁰¹ averfallende sprengisch vehe = vee dat rondloopt en over afscheidingen springt?

⁴⁰² ongemot = niet vastgezet?

⁴⁰³ ten contrarie = (hiermee) in strijd

⁴⁰⁴ aansprakelijk

⁴⁰⁵ vrechten = perceelsafscheiding (te vrechten = afscheiden van percelen)

<p>Blad 115-081</p> <p>Ruhmen die gemeinen wegen</p> <p>Publicatum A° 1644 den 22de Junij⁴⁰⁶</p> <p>Den 22 junij 1644 ijs dijt gepuļijsert bij mij Johan Tolner</p>	<p>Blad 115-082</p> <p>Deser Heerlicgeit Ingesetenen worden mitts desen well ernstlijck vermaent die gemeinen wegen und vonders⁴⁰⁷ dargestalt⁴⁰⁸ in state tho brengen damit dieselven feleglich⁴⁰⁹ mogen gepassirt und gebrueckt worden, sollen andersins die seumhafften⁴¹⁰ oder so desen in gebreck blijven den Heere in</p> <p>een boete van twee dalers verfalllen sijn, waerna sick een ieder tho richten. Signatum Lechtenvoorde 22de Junij 1644</p> <p>Henr. Baurman Richter</p>	<p>Het herstellen van de openbare wegen. Bekendgemaakt anno 1644, de 22e juni.</p> <p>De ingezetenen van deze Heerlijkheid worden bij deze ernstig vermaand de openbare wegen en bruggetjes in zodanige staat te brengen, dat deze veilig gepasseerd en gebruikt kunnen worden. En de nalatigen en degenen die in gebreken blijven, zullen aan de Heer een boete van twee daalders verbeuren. Waarnaar zich een ieder heeft te richten. Ondertekend te Lichtenvoorde op 22 juni 1644.</p> <p>Henr. Baurman, richter</p> <p>Op 22 juni 1644 is dit bekendgemaakt door mij, Johan Tolner.</p>
---	--	--

⁴⁰⁶ 22 juni 1644 viel op een zaterdag ;op die datum was het bevel uitgegeven; mogelijk is hier sprake van een verschrijving van Johan Tolner en vond de bekendmaking plaats daags daarna, op 23 juni 1644

⁴⁰⁷ vonders = smalle bruggetjes

⁴⁰⁸ dargestaldt ... damit = zodanig ... dat ?.

⁴⁰⁹ feliglich = veilig

⁴¹⁰ seumhafften = nalatigen

<p>Blad 115-083</p> <p>Aengaende hett zuiveren [...] waterleijden Publicatum 20de Julij 1644</p> <p>Ick bekenne onderschrijven[...]⁴¹¹ dat ijck dijt gekondijghet hebbe den 20 Julij 1644 Johan Tolner</p>	<p>Blad 115-084</p> <p>Also die van oldtts gewondtlijcken waterleijd[...] bij deser Heerlicheit Ingesetenen t' enenmahle word[...] verduuckert, thogelandet und thogepotet allent tott merckelijck nadeel van die benachbarten⁴¹² und anliggende landen. Werden daerwegen alle die hett aengann moge, mitts desen well ernstlijck vermaent, sunder langen vertreck⁴¹³ tegens oder tuschen haer lueden landen nae olden gewoonten und gebruecken die waterleijden naer behoren tho ruemen bij ontstentennisse van dien sullen die ongehorsamen aen den Here voor hooffs⁴¹⁴ twee Rijxdaler verbeurt hebben, und daneffens aen den geinteressirden deser wegens thogefuegden schade t'vergoeden gehalten sijn, warna sick een lider sall hebben tho reguliren. Signatum Lechtenvoorde 20 Julij 1644</p> <p>Henr. Baurman Richter 1644</p>	<p>Betreffende het opschonen van waterleidingen. Bekendgemaakt 20 juli 1644.</p> <p>Dat de vanouds bestaande waterleidingen door de in- gezetenen van deze Heerlijkheid voortdurend worden verduikerd, gedempt en toegeplant en dit alles tot aan- zienlijk nadeel van de naburige en aanliggende gron- den. En daarom worden allen die het mag aangaan, hierbij ernstig vermaand zonder lang uitstel volgens oud gebruik de waterleidingen langs en tussen hun gronden te ruimen. En als dit niet wordt gedaan, zullen de onge- hoorzamen aan de Heer per persoon twee rijksdaalders verbeurd hebben. En tevens zullen zij aan hen die het aangaat de veroorzaakte schade moeten vergoeden. Waarnaar zich een ieder zal hebben te richten. Onder- tekend te Lichtenvoorde, 20 juli 1644.</p> <p>Henr. Baurman, richter 1644</p> <p>Ik ondergetekende verklaar dat ik dit heb bekendge- maakt op 20 juli 1644, Johan Tolner</p>
--	---	--

⁴¹¹ ik verklaar met mijn handtekening

⁴¹² benachbarten = naburige

⁴¹³ vertreck = uitstel

⁴¹⁴ voor hooffs = per hoofd, ieder voor zich

[Blad 115-085](#)

Avermaligh⁴¹⁵ Bevehl om die
wegen
tho repariren

Publicatum 15 7bris⁴¹⁶ 1644

Den 15 september 1644 hebbe
ijck dijt gekondiget Bij
mij Johan Tolner

[Blad 115-086](#)

Deser Heerlicheit Ingesetenen worden mitts desen aver-
maels well ernstlijck vermaent so well die gemeinen
als ock particulire weegen und straten die die gemeint⁴¹⁷
oder een ieder voor hooft⁴¹⁸ tho maecten off t' onderhouden
schuldigh, binnen vijff dagen nae publicatie deses
naer behoren tho repariren und tho verbeteren und
dafern⁴¹⁹ *ijmandts* ter contrarie⁴²⁰ bevonden wordt, sall
neffens den vogaende gestelde poene, noch vier dalers
wegens sijns ongehorsams verbeurt hebben.
Van gelijkcken wordt een ieder gewaerschouwet sonder
eenigh langen vertreck⁴²¹ t'voldoen sijn operlechten⁴²²
ongelden,⁴²³ als ~~xxx~~ hoorigengeldtt⁴²⁴, saltgeldtt⁴²⁵ als
van anderen, off dat andersins die onwilligen davor daetlijck
sullen worden gexecutiet⁴²⁶, waerna sick een ieder
om sijnen schade te vermijden kan reguliren. Signatum
Lechtenvoorde 14 Septemb: 1644

Henr. Baurman Richter
1644

Herhaald bevel om de wegen te repareren. Bekend- gemaakt 15 september 1644.

De ingezetenen van deze Heerlijkheid worden bij deze
nogmaals ernstig vermaand om zowel de openbare als
particuliere wegen en straten die men gezamenlijk of
iemand persoonlijk moet maken of onderhouden, bin-
nen vijf dagen na deze bekendmaking naar behoren te
repareren of te verbeteren. En voor zover iemand blijkt
hiermee in strijd te handelen, zal hij behalve de eerder
vastgestelde straf, ook nog vier daalders wegens zijn
ongehoorzaamheid verbeurt hebben.

En op gelijke wijze wordt een ieder gewaarschuwd zon-
der verder langdurig uitstel de hem opgelegde belastin-
gen, zoals horigengeld en zoutgeld en andere belastin-
gen te voldoen. En dat anders bij de onwilligen daad-
werkelijk zal worden ingevorderd. Ondertekend te Lich-
tenvoorde ,14 september 1644.

Henr Baurman, richter
1644

Op 15 september 1644 heb ik dit bekendgemaakt door
mij, Johan Tolner.

⁴¹⁵ avermaligh = herhaald

⁴¹⁶ septembris

⁴¹⁷ de gemeint = de gemeenschap

⁴¹⁸ een ieder voor hooft = ieder persoonlijk

⁴¹⁹ dafern = voor zover

⁴²⁰ ter contrarie = in strijd met (dit gebod)

⁴²¹ vertreck = uitstel

⁴²² operlechte = opgelegde ("aufferlegt")

⁴²³ ongelden = lasten, belastingen

⁴²⁴ horigengeld = geld dat een horige bij bepaalde gelegenheden moest betalen aan zijn heer, zoals bij vererving of huwelijk

⁴²⁵ saltgelt = belasting op zout

⁴²⁶ geexecuti(e)rt = daarvoor worden gexecuteerd = het verschuldigde bedrag zal bij hem worden ingevorderd

<p>Blad 115-087</p> <p>Bekenne ijck Johan Tolner dit 2 mal gekondijcht t' hebben</p>	<p>Blad 115-088</p> <p>Alle deser Heerlicheit Ingesetenen werden mitts desen well ernstlick vermaent die vonders⁴²⁷ in gemeine stegen und straten sonder vertogh⁴²⁸ wederum tho brengen in [state] bij gebreke van dien sall een ieder sulx niet doenden twee da[ler] voor den Heere verbeurt hebben, waerna sick een ieder tho regu[liren] Signatum Lechtenvoorde 23de februarij 1645</p> <p>H. Baurman</p>	<p>Alle ingezeten van deze Heerlijkheid worden hierbij ernstig vermaand de bruggen in de openbare wegen en straten zonder uitstel opnieuw in goede staat te brengen, bij gebreke waarvan ieder die dit niet doet, twee daalders aan de Heer verbeurt zal hebben. Waarnaar zich een ieder dient te richten. Ondertekend Lichtenvoorde, 23 februari 1645.</p> <p>Ik Johan Tolner, verklaar dit twee keer afgekondigd te hebben.</p>
--	---	---

⁴²⁷ smalle bruggetjes

⁴²⁸ sonder vertogh = zonder uitstel

<p>Blad 115-089</p> <p>Bevehl om die wegen [...] tho repariren voorts om gheen [...] bij avent off ontijden tho br[...] off t'verwarmen</p> <p>Publicatum 31de Augustij 1645</p>	<p>Blad 115-090</p> <p>Alle deser Heerlicheit Ingesetenen wordt av[ermaels]⁴²⁹ vor die lateste reise⁴³⁰ well ernstlick bevolen d[ie] gemeine wege ende passagieen, ock mede die aen ieder a part tho maecken gehouden binnen den tijdt van acht dagen a dato deses naer behoren in state tho brengen, und dafern⁴³¹ ijmandt dessen mochte blijven in gebreke sall aen den Heere verbeurt hebben twee goltgulden und twee molder haveren. Van gelijken werden alle mede gewaerschouwet dat nijmandt bij avent und ontijden, voorts bij vuer ende lucht⁴³² sijn vlass regieren⁴³³ off sunsten in avents offt vieren⁴³⁴ th bij t'vuer t'selve verwarmen; und dha⁴³⁴ ijmandts ter contrarie⁴³⁵ doende solde worden befunden, sal verbeurt hebben t'elx⁴³⁶ twee rijxdaler, warna sich alle Ingesetenen, om haeren schade t'vermijden konnen reguliren. Signat. Lechtenvorde 30de Augusti 1645</p> <p>Henr. Baurman Richter 1645</p>	<p>Bevel om de weggen te repareren en voorts om bij avond en ontijden (bij nacht) niet te (..) of te verwarmen. Bekendgemaakt 31 augustus1645</p> <p>Alle ingezetenen van deze Heerlijkheid wordt nogmaals voor de laatste keer ernstig bevolen de openbare wegen en doorgangen, ook die welke iemand persoonlijk moet onderhouden, binnen de tijd van acht dagen na heden in behoorlijke staat te brengen. En indien iemand hiervan in gebreke mocht blijven, zal hij aan de Heer verbeurd hebben twee goudgulden en twee molder haver. En evenzo worden allen gewaarschuwd dat niemand 's avonds of 's nachts bij open vuur of licht zijn vlas droogt of overigens bij avond vlas bij het vuur verwarmt.</p> <p>En als iemand blijkt hiermee in strijd te handelen, zal hij iedere keer twee rijksdaalders verbeurd hebben. Waar naar zich alle ingezetenen kunnen richten om hun schade te vermijden. Ondertekend te Lichtenvoorde, 30 augustus 1645</p> <p>Henr. Baurman, richter 1645</p>
<p>Blad 115-091</p> <p>Prohibitie dat giene verken ongehödet sollen gaen Item dat niemant siene</p>	<p>Blad 115-092</p>	<p>Verbod dat geen varkens zonder toezicht zullen rondlopen. En evenzo dat niemand zijn (koe)beesten op de essen van zijne genade of in de bossen van zijne genade zal leiden.</p>

⁴²⁹ avermaels = nogmaals

⁴³⁰ vor die lateste reise = voor de laatste keer

⁴³¹ dafern = voor zover

⁴³² (kaars)licht

⁴³³ regieren = het drogen van het vlas bij open vuur

⁴³⁴ dha = ingeval, als

⁴³⁵ ten contrarie doende = handelend in strijd (hiermee)

⁴³⁶ t'elx = telkens

<p>biesten op sijn gn. ⁴³⁷ Esschen to hoeden als mede in sijn gn. Busschen</p> <p>Den 8 mej hebbe ijck dijet gekondijght bij mij Johan Tolner koster tot Lichtenforde</p>	<p>Also bij diverse maelen kerckenspracke alle In- gesetenen so wel binnen als buiten well ernstlick sijn vermant haere vercken bij huiss to holden offte nae behoren to doen hoeden, dat ock niemant sijne beesten op der Heren Esschen offte Bussche, onder wat pretext dattet geschieden moghte solle laten coemen, ende averst sodanige verwaringe⁴³⁸ bij deses Ampts Ingesetenen niet der geboer⁴³⁹ werden naekoemmen, om dan hiernaer met onwetenheid als anders sick niet te connen entschuldigen, werden hiemed voor die laeste reise⁴⁴⁰ so binnen als buiten hiermede gewarschouwet solx nae die vor- gaende bevelen te regulieren bij onstentnisse dat sie solx telks⁴⁴¹ in ^{die} poenen darop gestelt sollen verfallen, darneffens allen kosten en schaden te vergoeden gehouden sijn, Alsmede dat allen Ingeseten so binnen als buiten hiermede well ernstlick verboden wert, niet te sollen visschen in die gravens ahn die nije blecke t'sij met sloepen⁴⁴² offte andere daertoe dienende gerietschappen bij poene van twee olde schilden⁴⁴³. Warnae sich ein ider sall hebben to richten Signatum den 8 maj 1659</p> <p>Uth Last van die Ed: Heere Gerhardt van Ansum Amptman ende Richter Bispingh Lantschrrff.⁴⁴⁴</p>	<p>Dat herhaaldelijk bij kerckenspraak alle ingezetenen zowel binnen als buiten (de stad) ernstig zijn vermaand hun varkens bij huis te houden dan wel naar behoren te hoeden. En dat ook niemand zijn beesten op de essen of bossen van de Heer zal laten komen, onder welk voorwendsel dat dit ook zou mogen gebeuren. Maar dat deze waarschuwingen door de ingezetenen van dit Ambt niet naar behoren worden nagekomen. Opdat men zich voortaan niet meer met onwetendheid zal kunnen verontschuldigen, wordt hierbij voor de laatste keer gewarschuwd zich naar de voorgaande bevelen te richten, bij gebreke waarvan men de daarop gestelde boete verbeurt en bovendien gehouden is alle kosten en schade te vergoeden.</p> <p>En verder nog, dat alle ingezetenen zowel binnen als buiten (de stad) hierbij ernstig wordt verboden te vissen in de grachten aan de nieuwe bleek, hetzij met "sloe- pen", stolpen of andere daartoe dienende gereed- schappen, op straffe van twee oude schilden (munt- stukken). Waarnaar zich een ieder zal hebben te rich- ten. Ondertekend op 8 mei 1659.</p> <p>Op last van de edele heer Gerhardt van Ansum ambtman en richter, Bispingh, landschrijver.</p> <p>Op 8 mei heb ik dit bekendgemaakt door mij, Johan Tolner, koster te Lichtenvoorde</p>
--	--	--

⁴³⁷ sijn gnadens = van zijne genade

⁴³⁸ verwaringe : waarschuwing

⁴³⁹ der geboer = naar behoren

⁴⁴⁰ voor de laaste reise = voor de laatste keer

⁴⁴¹ telks = telkens

⁴⁴² klokvormige mand zonder bodem, om daaronder vissen te vangen

⁴⁴³ schild : oude munt (met de afbeelding van een wapenschild)

⁴⁴⁴ landschrijver = functionaris die authentieke afschriften kon uitgeven (notaris en gerechtsgriffier); Johan Bispingh was de landschrijver van Lichtenvoorde;